

Assentament ibèric d'Alorda Park o les Toixoneres

David Asensio i Vilaró ; Jordi Morer de Llorens ; Josep Pou Vallès

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

Index

1. Introducció	p. 4
2. Situació	p. 5
3. Història de les investigacions	p. 6
4. Metodologia de treball	p. 8
5. Descripció dels treballs de l'excavació	p. 10
6. Consideracions finals, problemes i perspectives	p. 14
7. Inventari	p. 25
8. Dibuixos ceràmiques	p. 38
9. Figures	p. 44
10. Diapositives	p. 53

FITXA DEL JACIMENT

NOM: Alorda Park o Les Toixoneres

POBLACIO: Calafell

COMARCA: Baix Penedès

COORDENADES: 41° 11' 03" N - 3° 16' 00" E

TIPUS D'ESTABLIMENT: poblat ibèric fortificat

CRONOLOGIA: segles VI-I aC.

TIPUS D'INTERVENCIÓ: excavació programada

TEXT

1.-INTRODUCCIÓ

La memòria arqueològica que presentem fa referència als treballs d'excavació arqueològica en extensió realitzats, en el decurs de la campanya del 2001, a part del jaciment d'Alorda Park o Les Toixoneres, situat al costat sud de la carretera comarcal 246, en el terme municipal de Calafell.

Aquesta intervenció arqueològica ha estat emmarcada dins del projecte "Estratègies d'ocupació del territori i la seva evolució a l'àrea del Baix Penedès durant la protohistòria i l'antiguetat", sol·licitat a la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya per: Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia de la Universitat de Barcelona i sota la Direcció de Josep Pou, Joan Sanmartí i Joan Santacana.

Els treballs d'excavació s'han dut a terme entre els mesos d'agost i setembre del 2001. L'objectiu bàsic de la intervenció era l'excavació total dels àmbits de la part sudoest del poblat, concretament la zona retallada per l'actual línia de RENFE. Així mateix, facilitavam la posterior musealització d'aquests recintes, sense afectar a sedimentació arqueològica.

2.- SITUACIÓ:

El poblat ibèric conegut amb els noms de Les Toixoneres (nom del terreny on es troba) o d'Alorda Park (agafant el nom de la urbanització propera) es troba situat damunt d'un petit turó, situat dins el terme municipal de Calafell, al sud-est d'aquesta població, al costat mateix de la desembocadura del torrent de Cobertera i a una distància d'uns tres-cents metres de l'actual línia de costa, la qual, tan mateix, és ben segur que era molt més pròxima al poblat durant el període de vida de l'assentament ibèric. Tota aquesta zona de costa ha estat coberta d'aiguamolls fins a l'Edat Mitjana (encara avui quan plou es fa patent). La seva ubicació precisa, segons el full 35-17 (Vilanova i la Geltrú) de la

Cartografia Militar de España, és 31TCF812611.

Es tracta d'una elevació de forma el·lipsoidal, d'uns 3000 metres quadrats de superfície i una alçada màxima de només 20,25 metres sobre el nivell del mar, que forma una petita península, unida a terra ferma pel seu costat septentrional i ben delimitada, a l'oest, pel curs del torrent i, a l'est, per una badia de dimensions reduïdes.

Els seus pendents són escarpats, però actualment apareixen molt regularitzats per les terrasses de conreu que hi foren habilitades a partir del segle XVIII. La seva part alta, en canvi, és formada per una àmplia plataforma, entre les cotes de 15 i 19 m d'alçada, de la que sobresurt, al nord-est, una petita elevació secundària.

La primera campanya d'excavació va començar l'any 1983, i d'aleshores ençà s'hi han portat a terme campanyes cada any (inclòs, algun any més d'una), les quals han estat subvencionades pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i per l'Ajuntament de Calafell.

A partir de l'any 1992, s'hi han desenvolupat tasques de reconstrucció i consolidació dins d'un projecte que és el primer d'aquest tipus a l'arqueologia peninsular. Aquest tipus de reconstrucció és molt normal als països del nord d'Europa. Aquest projecte ha tingut el suport de la Conselleria de Turisme, el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Calafell.

3.-HISTORIA DE LES INVESTIGACIONS

Els treballs d'excavació van començar l'any 1983 en aquest poblat ibèric formant part d'un pla de recerca més general sobre el sistema de poblament ibèric d'aquesta zona de la costa de Catalunya (l'assentament ibèric de l'Argilera a Calafell s'havia excavat anteriorment dins aquest pla de recerca).

De l'any 1983 al 1986, els treballs d'excavació es centraren a la zona SO del poblat (algunes estructures quedaren visibles degut als treballs de construcció de la urbanització d'Alorda Park). El resultat d'aquestes primeres excavacions va ser trobar tot un conjunt d'estructures constructives que evolucionen al llarg d'una sèrie de fases que abarcaven del segle VI al II aC. Durant aquestes campanyes es recolliren tota una sèrie de materials amb una cronologia anterior al segle VI (inclòs materials associats al Bronze Final) però fora de context.

L'any 1988, els treballs es concentren en una zona situada més al NE, i el resultat va ser identificar les restes conservades de les estructures defensives per primera vegada.

Quan es va programar la campanya d'excavació de l'any 1989, el poblat ibèric estava ja excavat en un 25 % de la seva superfície conservada (hem de recordar que una part desaparegué com a resultat de la construcció de la urbanització de l'Alorda Park i de la via del tren). En l'esmentada campanya es va posar de manifest que el poblat era una poderosa ciutadella fortificada, a jutjar per l'aparició de la gran torre geminada Y-Z. Per aquesta raó en la campanya subsegüent, de 1990, i havent realitzat uns sondatges previs fets amb Georadar, es va iniciar l'excavació del sector nordoriental; l'excavació del qual va posar de manifest l'existència de la segona torre, AF, i d'una muralla amb folre extern.

Així mateix, es va posar al descobert una sèrie de recintes (AA, AC, AB, AI, AG, AE), adjacents a la muralla van ser delimitats a l'interior del recinte.

La campanya de l'any 1991 va posar al descobert un edifici de grans dimensions (la casa del cabdill del poblat), format pels recintes AN, AO, AQ i AR, al nord, i que es recolzava directament sobre la continuació de la muralla; un contrafort reforçava l'angle nord que formava la torre AF i la muralla.

Ja durant l'any 1992 era evident que calia investigar el sector meridional de la muralla del poblat; així es va poder identificar un mur de tanca molt precari i un gran conjunt edificat (recintes BA, BB, BC, BD, BE, BF, BG, BH, BK i BL). A part d'això, amplis espais del sector central del poblat van ser exhumats, tots aquests de molt difícil interpretació, a causa del seu mal estat de conservació.

En el decurs d'aquesta campanya es va procedir, doncs, en la mesura que ho permetien les disponibilitats pressupostàries, a la consolidació i, en alguns casos, aixecament parcial, d'aquells recintes que havien estat excavats en campanyes anteriors (en aquest moment començar el projecte de

reconstrucció del poblat). Naturalment, també es van consolidar els murs i paviments exhumats al llarg de la campanya de 1992.

La campanya de l'any 1993, es va centrar a l'espai nord-oriental de l'exterior del recinte fortificat, tot deixant al descobert una bona part de l'àmplia plataforma externa a la muralla. El resultat d'aquesta destapada fou la localització d'una estructura formada per dos murs que podria tractar-se d'una torrasa avançada a la muralla o forma part del sistema defensiu d'una fase més antiga del poblat, això només es podrà comprovar en pròximes campanyes d'excavació. En aquesta excavació es comprova l'existència d'un petit fossa, com a resultat, de la utilització d'aquesta zona com a pedrera per l'extracció de pedres per a la construcció del sistema defensiu.

La campanya de 1994 es va centrar en una sèrie de recintes situats a la zona central i nord del poblat. Es van excavar recintes ja coneguts com AG, AI, BI, BJ, BM, BO i d'altres (AH, BR, BQ, BU) intentant aconseguir un major coneixement de l'evolució constructiva d'aquest sector del poblat. Aquesta campanya tenia com a objectiu obtenir un major coneixement del període Ibèric Ple.

Els carrers van centrar l'excavació en la campanya de 1995. El resultat de l'excavació demostrà que aquests carrers van tenir la mateixa funció durant les diferents fases del poblat. A més, d'un major coneixement dels períodes Ibèric Ple i Antic en aquest jaciment. Durant l'any 95 es van excavar els carrers CC, CB, CU, CF i CE, així com el recinte DA-BT, que donaren com a resultat la troballa d'un pou i d'una estructura de tovots al recinte BT, i de les restes d'una estructura de combustió al recinte AD.

La campanya d'excavacions de 1996 tenia tres objectius bàsics. En primer lloc, l'excavació del fossat a la seva part nordest, ja que la zona nordoest ja havia estat excavada durant la campanya de 1993. Un segon objectiu va ser finalitzar l'excavació d'una sèrie d'estructures fora de la muralla, ja identificades en part durant la campanya de 1990, per tal de comprovar si eren contemporànies al sistema defensiu o bé anteriors.

La campanya de 1998, es va centrar en la finalització de tot un seguit de recintes adosats a la muralla, per tal d'exhaurir la seva estratigrafia per a poder realitzar la seva posterior musealització.

Finalment a la campanya de 1999 i 2000, es va poder reprendre l'excavació del conjunt arquitectònic anomenat "la casa del Cabdill, per tal de poder-li adscriure una cronologia i veure la seva evolució estructural.

4.-METODOLOGIA DE TREBALL

El sistema d'excavació arqueològica realitzat en tota l'àrea d'estudi ha estat el d'excavació estratigràfica en extensió, la qual cosa ha facilitat la comprensió global dels àmbits excavats i la seva relació amb la resta d'estructures de la ciutadella ibèrica.

Per tal d'organitzar l'espai d'excavació, s'ha assignat a cada recinte una o dues lletres , adscrites de forma correlativa conforme s'han anat desemascarant els diferents recintes. Aquests s'identifiquen amb àmbits ben diferenciats, definits pels suficients elements muraris que, delimitant uns espais, permetran un estudi individualitzat.

Per altre banda, cal matisar, que a part d'una excavació individualitzada d'aquests recintes, s'han realitzat diferents línies d'unió entre tots els àmbits (mitjançant seccions i plantes generals), a fi de mantenir una unitat i coordinació generals en l'estudi global del poblat.

Pel que fa al mètode de registre de les dades que facilita una excavació estratigràfica, emprem el proposat per E.C. Harris modificat a partir de les circumstàncies concretes de l'excavació i de la pràctica arqueològica en aquests tipus de jaciments.

Per al registre objectiu dels elements i estrats que s'exhumen hem establert una numeració correlativa d'aquests estrats, que sota la denominació d'Unitats Estratigràfiques (U.E.) individualitza un dels altres.

A cada UE. li correspon una fitxa en la qual s'indica: la seva ubicació en el context general del jaciment, una definició breu, la posició física-estratigràfica respecte altres UE, els materials que conté i una primera interpretació. (veure fitxa d'UE d'Alorda Park).

El material gràfic està compost per plantes generals i de detalls concrets que ens aporten una visió sincrònica i horitzontal de les fases del jaciment; i, per suposat, el material fotogràfic imprescindible per a la constatació visual dels treballs realitzats, utilitzant per a cada UE fotografies en blanc i negre i diapositives.

L'objectiu final, des de el punt de vista gràfic, es poder arribar a realitzar plantes de les diferents fases constructives del poblat, de manera que ens permeti conèixer el millor possible la seva evolució funcional i arquitectònica al llarg de tota la seva història.

Pel que fa al registre del material moble exhumat durant el procés d'excavació, s'ha efectuat un inventari de materials de cada unitat estratigràfica de forma individual.

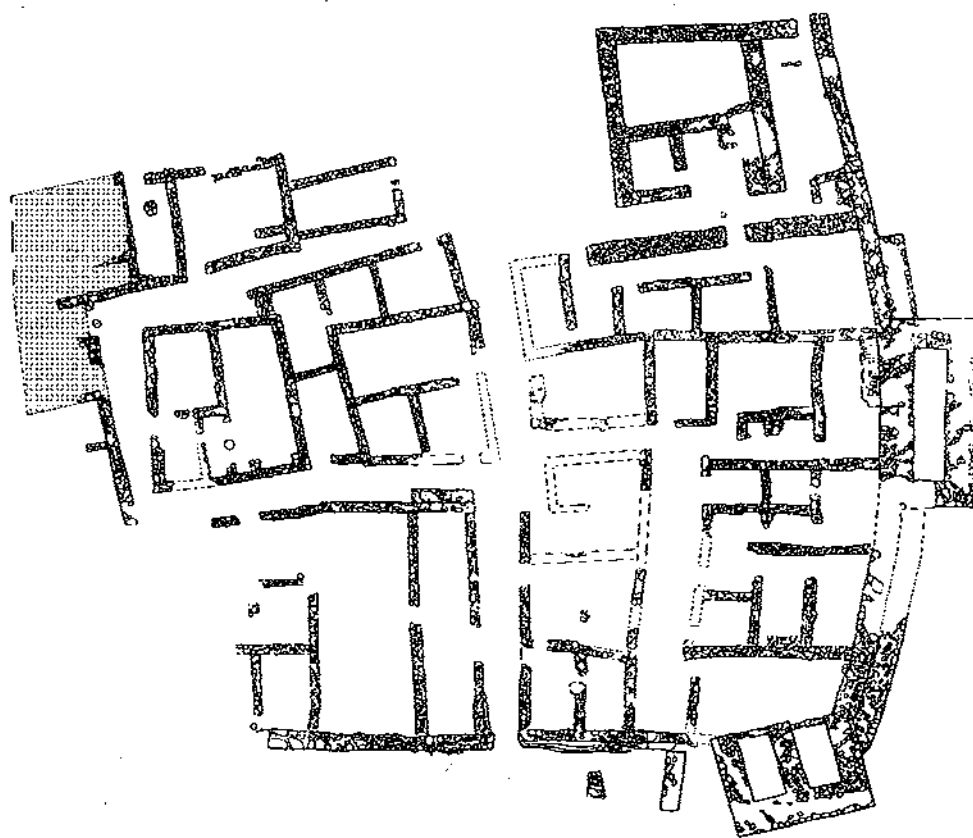
Per a cada UE es complimenta una fitxa d'inventari, que contempla els diferents tipus de materials i les seves classificacions, segons una codificació prèviament establerta, a fi de cobrir les necessitats particulars del jaciment(veure fitxa d'inventari D'Alorda Park).

Finalment, cal esmentar, que s'ha utilitzat també un suport informàtic per a aquest registre, tant per a les fitxes d'UE de camp, com per a les fitxes d'inventari, la qual cosa facilita l'ús y consulta de les dades extretes del jaciment.

S'ha posat especial èmfasi en les tasques de mostreig, per part de Daniel López, i recollida de dades paleo-econòmiques, sobretot paleocarpològiques, desenvolupades, com és recomanable, sobre el terreny i en paral·lel a l'excavació dels diferents dipòsits estratigràfics. Aquesta tasca s'ha realitzat sobretot en base a la flotació sistemàtica de les terres de gairebé tots els nivells arqueològics (amb més o menys intensitat i volum segons els resultats d'un primer mostreig). Altrament també s'ha dut a terme uns primers estudis de les d'inhumacions infantils apareguts en el decurs de la campanya d'excavació duts a terme per Susana Muriel.

5.-DESCRIPCIO DELS TREBALLS D'EXCAVACIÓ

La campanya d'excavacions programades del 2001 realitzada a la ciutadella ibèrica es va realitzar entre els dies 20 d'agost i 8 de setembre. Aquesta campanya s'emmarca dins del conveni signat amb la UB, mitjançant el qual alumnes d'aquesta universitat poden realitzar pràctiques d'excavació arqueològica a la ciutadella. Concretament van participar de forma continuada 10 alumnes d'aquesta universitat. A més a més, a través del Departament d'Arqueologia de la mateixa UB es va oferir tres places més, dues per estudiants de la Universitat d'Alacant i una per a la Universitat de Montpel·lier. en total hi van participar 13 alumnes.

La campanya es va centrar al sector Sud de la ciutadella, concretament l'àrea compresa entre el final de la zona reconstruïda, l'urbanització Alorda Park i la via del ferrocarril. Es va triar aquest sector, que ja va ser parcialment excavat durant les campanyes

realitzades a la dècada dels 80, perquè oferia un elevat potencial estartigràfic, adient per a les característiques del personal destinat a les pràctiques d'excavació.

Com a resultat dels treballs es van posar al descobert, un cop extret la capa de terra superficial, un conjunt de 5 recintes, dels quals només dos havien estat parcialment documentat durant les campanyes anteriors. Es tracta dels recintes B, DA, DB, DC i N.

El recinte B va ser el que va presentar més complexitat estratigràfica. Un cop extreta la capa superficial van aparèixer un enderroc que cobria tota la zona (UE 10490), delimitant-se un conjunt de murs (UE 10503, 10498 i 10504) els quals, juntament amb el mur UE 2 van delimitar dos recintes (B1 i B2), el segon dels quals conservava les restes, tot i que molt malmeses, d'una tercera estança, de la qual el separava el mur UE 10504. El recinte B1 ja havia estat parcialment excavat durant les primeres campanyes dels anys 80. En aparèixer el mur 10498, que separa els recintes B1 i B2, es va individualitzar els enderrocs, passant a numerar-se el corresponent a B1 com a 10509.

Recinte B1: Un cop extreta la capa d'enderroc 10509, es va posar al descobert un paviment (UE 10528), que presentava un retall (UE 10527), amb un farciment (UE 10526) de difícil interpretació. Un cop extret aquest paviment es va identificar un mur (UE 10529) i un nivell (UE 10535) que no es van excavar.

Recintes B2 i B3: Un cop extreta la capa d'enderroc 10490 va aparèixer un nivell de lloms localitzat als recintes B2 i B3 que va ser interpretat com les restes d'un possible paviment (UE 10491=10493). Aquest es trobava molt localitzat al sector oest del recinte, no tenint relació física amb el mur 10492, que limita el recinte per l'est, i que ja s'havia posat al descobert durant les campanyes dels anys 80. Cal suposar, però, que aquest mur era el que delimitava el recinte per l'est, atès que per sota del nivell 10491 va aparèixer un nivell (UE 10499), de coloració marronosa, amb presència de pedres calcàries de mida mitjana i petita, que va ser interpretat com a preparació d'aquest paviment. Per sota d'aquest nivell se'n va individualitzar un altre format també per lloms (UE 10500), també interpretat com a paviment. Per sota d'aquest paviment es va identificar un nou nivell (UE 10534) que ja no va ser excavat.

El recinte DA el delimiten els murs UE 10505 pel nord, 10506 pel sud, el mur UE 2 per l'est i 10537 per l'oest. El nivell d'enderroc (UE 10510) es va separar en dos nivells (10510A i 10510B). El primer correspon a un nivell format per pedres i terra, mentre que el segon correspondria a un nivell de cendres. Ambdós formen part de l'enderroc del recinte. Per una banda 10510A correspondria a l'enderroc de les parets, mentre que 10510B el formaria l'enderroc del sostre del recinte, que hauria estat destruït per un incendi. Per sota d'aquest nivell d'enderroc es va identificar un paviment (UE 10519), i una banqueta (UE 10538) adosada al mur 10537. Per sota del paviment 10519 es va identificar un nou nivell (UE 10533) que no ha estat excavat. Tota l'estratigrafia d'aquest recinte es troba retallada per un retall (UE 10496) modern per col·locar (UE 10497) un tibant d'un pal de telèfon. El recinte es trobava escapçat pel seu angle sudest per una trinxera de la guerra civil espanyola (UE 1116) que ja havia estat excavada durant les campanyes dels anys 80.

El recinte DB es troba delimitat al nord pel mur UE 10506, al sud pel mur UE 10507. A l'est el recinte es trobava tallat per la trinxera UE 1116 i a l'oest pel retall fet en construir l'urbanització adjacent d'Alorda Park. Es va identificar un nivell d'enderroc (UE 10521) que cobria les restes d'un muret (UE 10523) i sengles paviments disposats a banda i banda d'aquest (UE 10522 i UE 10525). Per sota el paviment 10522 va aparèixer una capa de terra barrejada amb petxines i restes d'escates i espines de peix (UE 10524). El paviment 10525 igualava tot el recinte, i sobre ell s'havia bastit el muret 10523 i s'hi havia abocat les capes 10524 i 10522. Per sota el paviment 10525 es va identificar un nou nivell (UE 10532) format per restes de tovots i terres possiblement provinents d'un enderroc del mateix recinte. Per sota d'aquest nivell va aparèixer un nou nivell (UE 10536), possiblement un nou paviment, però que ja no va ser excavat.

El recinte DC es va deixar delimitat, però sense rebaixar cap nivell arqueològic. El delimiten al nord els murs 10507 i 10511 i al sud el 10508. Per l'est el recinte es troba tallat pel retall de la urbanització i per l'oest no es va delimitar. Tot el recinte es trobava cobert per l'enderroc UE 10531. El recinte es troba travessat per la trinxera militar de la guerra civil (UE 1116).

Un altre recinte, l'N, ja havia estat parcialment excavat en campanyes anteriors. Delimiten aquest recinte per l'est el mur 1122 i per l'oest el mur 10502. L'angle

nord-oest del recinte està retallat per la trinxera de la guerra civil. L'excavació s'havia deixat en el moment d'identificar el primer nivell de paviment. Aquest s'ha renumerat durant la present campanya amb el nombre d'UE 10494. Formant part d'aquest paviment es trobava una part formada per terra cremada que s'ha interpretat com una llar (UE 10495). Per sota d'aquest nivell s'ha identificat la UE 10501, interpretada com a preparació del paviment 10494. Aquest es trobava retallat per la UE 10513 a l'interior de la qual hi va aparèixer l'esquelet d'un nadó (UE 10512). Un cop extreta la UE 10501 va aparèixer un nou paviment (UE 10514) que presentava un retall amb forma de mitja lluna (UE 10516) farcit per la UE 10515. Per sota del nivell d'aquest paviment es va identificar la UE 10517 que s'ha interpretat com la seva preparació. Un tercer paviment (UE 10518) i la seva preparació (UE 10530) completen l'estratigrafia d'aquest recinte. Val a dir que tota l'estratigrafia es trobava retallada per situar-hi un tensor per subjectar un pal de telèfon proper.

6.- CONSIDERACIONS FINALS, PROBLEMES I PERSPECTIVES

Tal com hem observat al llarg d'aquesta memòria la campanya del 2001, s'ha centrat en la intervenció de tot un seguit de recintes retallats per les obres modernes d'una urbanització i la via del tren, per tal d'exhaurir la seva estratigrafia per a poder realitzar la seva posterior musealització. Així a més d'intentar exhaurir l'estratigrafia de determinats sectors s'ha pogut puntualitzar les datacions de diferents elements que conformen la Ciutadella, matisant l'evolució arquitectònica del jaciment.

Així, ara per ara, fruit del seguit de campanyes arqueològiques abans descrites podem descriure un seguit de períodes documentats arqueològicament en el poblat d'Alorda Park:

- Període 1

El primer període documentat a l'assentament ha revelat l'existència d'un hàbitat format per habitacions rectangulars disposades radialment, que comparteixen les parets mitgeres i s'adossen a una paret de fons que fa les funcions de muralla. Es tracta, doncs, d'un tipus de poblat molt corrent en el món ibèric de Catalunya, tal com mostren, entre altres, els casos de la Moleta del Remei, Puig Castellar de Santa Coloma de Gramenet o el Vilaró d'Olius. En el cas d'Alorda Park, aquest primer període només està ben documentat a la part septentrional, i això encara gràcies al fet que les estructures que li corresponen van quedar fora del recinte emmurallat habilitat durant el segon període, la qual cosa ha impedit la seva destrucció com a conseqüència de l'activitat constructiva posterior.

En aquest moment, la muralla septentrional, de 1,10 m d'amplada i aparentment mancada de torres, feia un colze de 13 m cap el nord i seguia el seu recorregut cap a l'est. És precisament en aquest espai oriental on ha estat possible documentar una sèrie de 6 habitacions rectangulars, tallades transversalment pel fossat que precedeix la muralla del segon període, però amb els extrems conservats, la qual cosa permet avaluar les seves dimensions (de 8,6 a 8,9 m de longitud per uns 2,5 m d'amplada). No cal dir, en aquestes circumstàncies, que la major part d'estructures i agençaments interns, com ara les llars de foc, així com dels materials mobles, han desaparegut, de manera que és molt poc el que es pot saber sobre el funcionament d'aquests recintes. Les úniques excepcions en aquest sentit són els recintes 1A i 1B, on s'ha documentat la presència d'una llar de foc quadrangular (recinte 1A) i sengles sacrificis. No es pot excloure que també remuntin a aquest primer període els murs que, en el període 2, delimiten els espais 2A, 2B i 2C, però això encara no es pot assegurar. També cal indicar que, encara més al nord, s'ha documentat el traçat d'un segon mur més o menys paral·lel a la muralla, a uns 4 m d'aquesta de mitjana. Aquesta estructura sembla tenir també un caràcter defensiu, però només la seva excavació permetrà aclarir la seva cronologia i la seva relació estructural, si aquesta existeix, amb la muralla abans descrita. Durant el moment inicial aquest període, l'accés al poblat es devia fer a través

d'una porta d'amplada considerable (uns 4 m) oberta a la part occidental del costat septentrional; aquest accés va ser tapiat molt aviat . Quant a l'organització interna de l'assentament, res no en podem dir, més enllà de la presència de les habitacions radials, ja que les construccions d'aquest període han estat quasi totalment destruïdes per l'activitat constructiva ulterior, i només en queden restes molt migrades, particularment sota els carrers. Amb tot, sota el recinte AA s'ha pogut observar la presència d'una altra llar de foc quadrangular i de diversos sacrificis.

La datació d'aquest primer període pot ser situada entre un moment indeterminat de la segona meitat del segle VI aC i mitjans de la centúria següent. La primera d'aquestes dates ve donada per la troballa en els nivells que s'entreguen als murs d'aquesta de fase de diversos fragments de copes pseudo-jònies, segurament produïdes a extrem Occident, i d'una copa àtica amb tija. Deu correspondre també a aquest període un fragment de vora d'una copa de figures negres que creiem atribuïble al Pintor de Haimon . Quant a la data final, correspon a la cronologia d'amortització de les habitacions abans esmentades, ben datada per l'associació de *Castulo cups* i de *Vicups*, i per la construcció de nous habitatges a la part central del poblat, també datats amb *Castulo cups*. Cal indicar, finalment, que el lloc ja havia estat ocupat anteriorment, segons mostra la troballa fora de context d'algunes peces més antigues, com ara un fragment de ceràmica a mà amb decoració d'acanalats, un fragment de nansa i carena d'espalla d'una àmfora fenícia del tipus Vuillemot R-1 i un fragment de fons d'una copa àtica. Tot això suggereix una presència humana ininterrompuda des del segle VII aC, la natura de la qual, emperò, s'ens escapa completament. Les úniques restes d'estructures que li podrien correspondre són, per una part, dos forats de pal trobats sota el recinte AA i que amb tota seguretat són anteriors al període 1, i, per una altra, les restes al recinte S d'un mur fet amb lloses falcades verticalment, tècnica que no es documenta en cap altre punt de l'assentament ibèric, però que està ben testimoniada durant la Primera Edat del Ferro en jaciments de la Catalunya meridional, com ara Aldovesta (Mascort Sanmartí, Santacana, 1991). Dissortadament, la migradesa dels materials que es relacionen amb aquestes estructures fa impossible de precisar-ne la cronologia absoluta.

- Període 2.

El segon període documentat s'inicia, com s'ha indicat més amunt, a mitjans del segle V aC i suposa un canvi important en l'estructura de l'assentament, tant pel que fa a les construccions domèstiques com a les fortificacions. Aquestes, en efecte, passen a tancar una superfície més reduïda, ja que s'elimina el colze de la muralla nord portant més al sud el seu tram més oriental, que té una amplada de, 1,3 m. En aquest mateix moment, a més, es construeix la torra buida geminada Y-Z, així com la torre rectangular AF, també buida. Cal observar a més que en aquest mateix moment es folra la cara anterior d'una gran part de la muralla nord amb un segon parament, que en porta l'amplada a 2,6 m. És ara, doncs, quan el jaciment adquireix l'aspecte d'una autèntica ciutadella, amb fortificacions poderoses i monumentals. L'accés es feia en aquest moment a través d'una petita porta (1,1,20m) situada

immediatament al sud de la torre Y-Z. Aquestes defenses es completaven en el costat septentrional amb un fossat aproximadament paral·lel a la muralla, de 35 m de longitud coneguda per 4,5 a 6 m d'amplada i poc més de 2 m de profunditat màxima. Malgrat el seu valor defensiu com a complement de la muralla, creiem que l'excavació del fossat -que va suposar la destrucció de bona part de les cases del període 1 que quedaven fora del nou recinte emmurallat- es devia fer primordialment per obtenir pedra per a la construcció d'aquesta. Només això pot explicar que ja des del segle IV aC el fossat fos utilitzat com a escombrera i s'anés reomplint, la qual cosa, evidentment, en reduïa el valor defensiu.

Són també significatius els canvis en relació a les construccions domèstiques, ja que ara apareix a la part central de l'assentament un tipus de casa de planta aproximadament quadrada, d'uns 60 m² de superfície, dividida interiorment en tres recintes amb funcions diferenciades. Aquest tipus d'habítacle es documenta particularment bé a la part central de l'assentament (cases C-D-O i S-AL-Z). L'aspecte de les cases d'aquest període a la resta de l'assentament no pot ser reconegut amb tanta precisió, bé sigui perquè es tracta de sectors parcialment destruïts modernament per la via fèrria Barcelona-Tarragona (al sud) o la urbanització (a l'oest), bé sigui, al nord i a l'est, perquè es tracta de sectors profundament transformats per l'evolució ulterior de l'habítat en el mateix assentament. Fa la impressió, de tota manera, que les construccions més pròximes a la muralla van conservar l'estructura de recintes radials adossats a aquesta (recintes 2A a 2O), la qual cosa no exclou, però, que les diferents cases es composessin de diversos recintes amb funcions diferenciades, tal com s'observa en els habitacles del sector nord de l'assentament durant el segle III aC. No es pot excloure, però, que es tracti de cases simples, d'un sol recinte, la qual cosa faria pensar en un nivell de jerarquia més baix dels seus ocupants en relació als de les cases complexes de l'àrea central.

Pel que fa a l'organització urbanística de l'assentament, té una aparença bastant regular, amb carrers de traçat bàsicament rectilini (CA, CB, CC, CJ, CE-CU, CF) i més o menys paral·lels i perpendiculars entre ells. Un fet a destacar és la presència d'un gran espai obert a la part occidental del poblat, entre els recintes E, S i 2A-2C. Es tracta d'una autèntica plaça, la funció de la qual ens és, tanmateix, desconeguda. L'espai d'aquesta plaça va ser parcialment ocupat durant el segle IV aC per dos petits recintes (G i J), adossats al recinte S i que possiblement constitueixen una dependència o ampliació d'aquest. Les seves funcions només poden ser determinades en el cas del recinte J, on hi ha evidències clares de producció de calç.

Les activitats no estrictament domèstiques no han estat clarament documentades, però n'hi ha diferents indicis, a més de la ja esmentada producció de calç. Així, al recinte 2J hi ha una estructura feta amb toves, de finalitat desconeguda, però que, en virtut d'algun paral·lel morfològicament pròxim, es podria tal vegada interpretar en relació amb la transformació del lli. També hi ha indicis de metal·lúrgia del ferro, essencialment per les troballes disperses d'escòries, sempre en els carrers, però no s'ha documentat cap obrador digne d'aquest nom, tot i que cal dir que en el carrer CU, a l'alçada del

recinte BI, es va trobar un petit clot (uns 20 cm per 10 cm) amb indicis evidents de combustió a alta temperatura, al voltant del qual van aparèixer restes d'escòria de ferro. Cal esmentar igualment l'existència, també al recinte BT, d'un pou d'aigua de 9,40 m de profunditat, que va ser amortitzat i reomplert en la segona meitat del segle IV aC.

Un dels aspectes que s'han pogut documentar amb una certa precisió, tot i que la interpretació en resta sempre difícil, és l'activitat cultural. En efecte, a més del recinte A, ja publicat, on s'havia documentat la presència d'una sèrie de sacrificis vinculats a un possible altar, els treballs més recents han portat a la llum altres estructures que probablement tenen també un caràcter cultural. Es tracta, primerament, del recinte 2N, on s'ha descobert una estructura troncocònica de toves, molt similar a l'estructura que en el recinte A ha estat interpretada com a un altar. En el mateix recinte s'ha documentat també un sacrifici consistent en un cap de gos. Una segona estructura d'aquest tipus ha estat excavada en el recinte 2B. Es tracta en aquest cas d'un possible altar de forma quadrangular, fet amb toves, que ha estat tallat per la construcció, a finals del segle IV aC, d'un mur, la qual cosa impedeix de conèixer-ne les dimensions precises. Aquesta estructura, i també els murs del recinte, tenien un revestiment fi d'argila, refet en diverses ocasions, però alternant cada vegada amb capes de cendres. Una hipòtesi que permetria explicar aquesta característica peculiar és que després de determinats actes rituals, que devien implicar el sacrifici de les víctimes i potser la seva cremació, total o parcial - d'aquí les capes de cendres-, el lloc fos purificat aplicant un nou revestiment a les parets i a l'altar. Tindríem, doncs, aquí el testimoni d'una activitat sacrificial repetida en nombroses ocasions. Una segona estructura quadrangular, molt similar a la que acabem de descriure, s'ha documentat en el recinte 2E. També aquí s'ha observat l'existència d'un gran nombre de capes de cendres alternant amb fins paviments d'argila, per sota dels quals es va documentar les restes del sacrifici d'un ovicàpid. L'activitat cultural es documenta, doncs, en quatre punts diferents de l'assentament, sempre fora dels edificis centrals, al nord, a l'est i a l'oest d'aquests. Això fa pensar que pugui tractar-se de rituals vinculats a diferents grups familiars amplis.

- Període 3.

En el decurs del segle III aC es produeixen a l'interior de l'assentament una sèrie de canvis estructurals d'importància considerable, fins al punt que permeten distingir un tercer període, datable entre els volts de 300 aC i el moment en què el poblat fou quasi totalment abandonat, probablement a causa de la campanya de Cató l'any 195 aC. En canvi, l'aspecte de les fortificacions no va experimentar cap modificació apreciable, ni tan sols en el darrer terç del segle, quan el món ibèric es troba involucrat en el gran conflicte polític i militar entre Roma i Cartago. La datació inicial que proposem ha estat clarament observada en el recinte AN, on els murs de la important edificació que ara s'aixeca tallen els nivells de segona meitat del segle IV aC que colmaten els recintes 2A, 2B i 2C, mentre que la sedimentació que se'ls entrega és ja clarament de segle III aC. Quant a la data final d'aquest període, s'ha de situar en torn de 200 aC, atenent a la composició dels conjunts de materials

d'importació dels nivells d'abandonament, que es caracteritzen, pel que fa a la vaixella, per la presència majoritària de ceràmica campaniana A de fàcies antiga, i, pel que fa als envasos de transport, per la presència d'un nombre important d'exemplars d'àmfora greco-itàlica del tipus del Grand Congloué, tot i que el material amfòric dominant és encara d'origen púnic ebusità i centremediterrani. Per una altra part, sembla lògic relacionar aquest abandonament amb algun esdeveniment històric important, que, dins l'arc cronològic que indiquen els materials mobles, només podria ser la sublevació de 206-205 aC o la campanya de Cató de 195 aC. Ara bé, la primera sembla haver estat protagonitzada principalment, potser exclusivament, per pobles de l'interior (Ilergets, ausetans, lacetans), mentre que no s'esmenta en cap moment la participació dels cossetans. Creiem, doncs, més versemblant atribuir l'abandonament del lloc a l'acció de Cató, que va haver d'ofegar un alçament generalitzat.

A nivell urbanístic, es produeixen també canvis importants. Un dels més evidents és l'anul·lació de la porta d'accés a l'assentament i la seva substitució per una altra obertura, també estreta (1,30 m), situada una mica més al sud-oest, entre els recintes BK i V, que dona accés al carrer CU, que ara s'obre de nou amortitzant algunes estructures del període anterior. També es produeix una reorganització de l'àrea central del poblat, on una part important dels carrers (CB i CJ) és ocupada per noves construccions, concretament els recintes F (que forma una unitat amb el recinte G) i K. Més que tractar-se de noves cases, sembla probable que aquestes construccions siguin ampliacions de les unitats domèstiques adjacents (cases 3-V i 3-VI), potser destinades a cobrir unes superiors necessitats d'emmagatzematge (de qual cosa hi ha indicis al recinte F, que va donar quatre àmfores completes) i/o a allotjar determinades activitats de transformació i, tal vegada, el personal que les duia a terme. Dissortadament, però, només el recinte F ha donat un volum de materials mobles suficient per a proposar una interpretació funcional.

En el sector septentrional es documenten ara diverses cases de grans dimensions, concretament les unitats 3-IV; 3-III; 3-II i 3-I. Malgrat la diversitat evident de les plantes, totes aquestes cases responen clarament a una mateixa concepció: un corredor perpendicular a la muralla, directament accessible des de l'exterior (recintes BC, BO, AR', AR), actua com a distribuïdor i dona pas a diferents habitacions de formes, dimensions i, sens dubte, funcions diverses. Ara bé, tal com passava en el cas de les cases centrals, els materials mobles trobats *in situ* són massa pobres per a permetre de reconèixer funcions concretes per als diferents recintes. La presència de les llars permet en tot cas identificar el centre d'aquestes diferents unitats domèstiques en els recintes AO, BM i AB.

Es tracta, en tot cas, de cases de dimensions molt considerables. En efecte, la casa 3-I ocupa més de 80 m²; la casa 3-III, uns 70 m² (i una mica més si se li afegissin, cosa perfectament plausible, els recintes BN i, potser, AW); igualment, els recintes afegits a les dues cases centrals (3-V i 3-VI) van augmentar la superfície de 60 m² que tenien originàriament. Un cas particular és el de la unitat 3-I. En efecte, el gruix d'algunes de les parets internes

d'aquesta gran casa (1,10 m) suggereix que devia existir almenys un pis per damunt la planta baixa, i aquesta idea ha estat confirmada per la presència en els nivells d'enderroc d'aquest edifici, particularment en el recinte AN, de fragments de paviment d'un tipus anàleg a l'*opus signinum*. Cal dir, però, que els recintes AR i AQ, pavimentats amb gran lloses, semblen haver estat sempre descoberts. Per una altra part, el fet que els accessos des de l'exterior a la unitat domèstica 3-II fossin amortitzats en algun moment del segle III aC sembla indicar que aquesta casa va ser unificada amb la que acabem de descriure, formant, doncs, un gran conjunt d'uns 240 m² m² -la qual cosa representa aproximadament el 15% de la superfície intramurs de l'assentament-, el qual, com acabem de dir, devia tenir un pis superior, si més no damunt el recinte AN. Si tot això és cert, ens trobem davant d'un gran edifici, que, comptant el pis superior, podria haver assolit una superfície pròxima als 500 dotat d'un pati interior (AQ), situat en el punt més elevat del recinte, amb un pis superior molt ben pavimentat i dotat de revestiments de paret de calç, i, finalment, precedit per un pati obert o plaça. Totes aquestes característiques fan pensar que podria tractar-se de la residència d'un cabdill, una mena de petit palau, similar al que ha estat reconegut en la casa núm. 10 del poblat de la Bastida de les Alcuses (Díes Cusí, Álvarez García, 1998).

Pel que fa a les construccions dels costats occidental i meridional, la destrucció de què han estat objecte fa difícil de reconèixer l'estructura de les unitats domèstiques, però almenys és possible afirmar que tots aquests recintes eren encara ocupats en el decurs del segle III aC. Finalment, cal esmentar el bloc de construccions delimitat per la muralla oriental i els carrers CU, CD i CF. Tot aquest sector estava molt arrasat. Sembla possible, en tot cas, que els recintes 3H, 3BV, 3BI i 3BJ formessin una sola unitat domèstica.

Cal dir també que durant aquest període es produeixen diverses modificacions de detall en algunes de les unitats domèstiques suara descrites. La més evident es dona a la casa I, on, en un primer moment, havia existit una porta que permetia accedir al recinte AO des del recinte AQ. En un segon moment, aquesta porta és amortitzada per la construcció d'un mur, la qual cosa va implicar canvis importants en la circulació interior dins del recinte. En efecte, en aquest segon moment, el recinte AO, que era el centre d'aquesta unitat domèstica, devia ser accessible des del recinte AN, i és ben possible que el petit recambró que hi ha a l'angle oriental d'aquest fos en realitat una caixa d'escala. Si no fos així, caldria pensar en un accés des del pas de ronda, la qual cosa implicaria un total aïllament del pis superior en relació a la planta baixa de l'edifici, la qual cosa ens sembla poc probable.

En general, no és possible determinar les funcions dels diferents recintes, donada la quasi total absència de materials mobles *in situ*. Cal assenyalar, però, la presència de diferents forns, probablement amb funcions culinàries, un dels quals és situat a l'angle meridional del recinte V, un altre al recinte BO el corredor-distribuïdor de la casa 3-III, i un tercer al carrer CE, adossat al recinte J. Quant a l'activitat tèxtil, ara es documenta no solament per la troballa de fusioles, sinó també per un grup de pesos de teler d'argila -crus i, per tant, mal conservats- trobats en el recinte AN. La resta de recintes, en canvi, no ha donat objectes d'aquest tipus, si més no en posicions estratigràfiques que permetin

assegurar que estaven *in situ*. Això fa suposar que el teixit –a diferència, probablement, del filat– no es desenvolupava en els àmbits estrictament, sinó que el teler estava situat en un edifici especial (la casa 3-I), de caràcter comunal o vinculat probablement al poder polític. Una observació semblant s'ha de fer en relació a la mòlta, com sigui que totes les peces de molí trobades a l'interior de les habitacions estaven evidentment reutilitzades per a altres funcions diferents de l'original.

Quant a l'activitat cultural, només es documenta clarament durant aquest període en els recintes AG i AI. En el primer, en efecte, continua la utilització de l'estructura quadrangular que ha estat descrita en l'apartat anterior, mentre que en el segon s'han documentat un total de vuit deposicions amb les restes dels sacrificis de sengles animals, sempre ovicaprins. Quant a les edats de mort, varien molt considerablement, entre individus perinatals i adults (Nadal, inèdit). Aquesta reducció en el nombre d'espais de caràcter cultural, així com la seva concentració en un espai concret, es podrien possiblement relacionar amb l'aparició d'una i només una gran residència de tipus palacial, que, a més, li és immediatament adjacent. Tot això podria ser indicatiu d'un procés de concentració de poder i de polarització del grup social que ocupava l'assentament.

- Període 4.

La conquesta romana va suposar la desaparició de l'assentament d'Alorda Park en tant que centre poder i, sens dubte, l'anul·lació de les seves fortificacions. El despoblament no fou, però, total, ja que alguns recintes (S-L-AZ; AG) van continuar essent ocupats durant el segle II, i fins i tot s'en van construir alguns de nous –però d'escassa entitat– a la zona situada davant del conjunt palacial; la resta del poblat, però, va romandre abandonada. Es tracta, doncs, d'una ocupació de tipus molt diferent, caracteritzada per un nombre reduït d'habitacles dispersos, sense organització urbanística, de manera que cal suposar que només hi havia algunes famílies, probablement dedicades sobretot a la pesca i la recol·lecció marina. Tots aquests habitatges devien ser abandonats abans de la fi del segle II aC, segons es desprèn de la manca de ceràmica campaniana B en els nivells d'amortització, que es caracteritzen bàsicament per la presència de campaniana A mitjana i d'àmfora i ceràmica comuna itàlica.

- Període 5.

En un moment indeterminat del segle I aC, probablement ja bastant avançat, el lloc és novament ocupat per una gran casa que ocupa la part sud-oriental de l'assentament, aprofitant en bona part, però no exclusivament, els murs dels períodes precedents. Es tracta d'un conjunt format pels recintes BH, BK, BD, BF-BG-BL, BA, BD i BC, que ocupen una superfície en torn de 170 m². És possible que, en un primer moment, existís un pati obert a la zona formada pels recintes BF-BG-BL, la qual cosa donaria al conjunt una planta U, que té alguns paral·lels entre els establiments rurals del Laci en època republicana, com ara la vil·la de Via Gabinia 11 (Widrig, 1980), que és de dimensions similars a l'edifici d'Alorda Park i compta amb un pati sense *impluvium*, amb una ala

central destinada a funcions residencials i les dues laterals a la producció i emmagatzematge. Aquest hipotètic pati va desaparèixer, en tot cas, amb la construcció del mur que separa els recintes BG i BL, el qual podria haver existit des del primer moment. Efectivament, l'existència d'una llar de foc entre els recintes BF i BL indica que aquest era una espai cobert, si més no en l'etapa final de l'edifici.

Pel que fa a les tècniques constructives, no semblen diferents de les utilitzades durant els períodes precedents, excepte per la utilització de la coberta de teules, una de les quals conserva restes d'una marca impresa amb els signes N.BEN. Cal dir, per una altra part, que els nivells estratigràfics corresponents a aquesta construcció han estat considerablement arrasats per l'acció dels conreus, de manera que molts dels materials que amb tota evidència els són atribuïbles han estat recuperats en l'estrat superficial d'aquesta zona del jaciment. Això, lògicament, fa difícil la interpretació funcional dels diferents recintes, donat que son molt pocs els objectes descoberts *in situ*.

Pel que fa a la data d'abandonament d'aquest edifici, és possible situar-la en el darrer decenni abans de la nostra era. En efecte, tot i el predomini de la campaniana A sobre la campaniana B, aquesta darrera producció és abundosa, i, sobretot, cal destacar la presència d'una àmfora bètica procedent del recinte BA, que no pot ser anterior als últims anys del segle I aC. A tot això cal afegir la troballa d'un nombre important d'àmfores de la Tarraconense de formes diverses (Tarraconense 1, Pascual 1, Dressel 2-4 i Oberaden 74), algunes de les quals (Dressel 2-4, Oberaden 74) apunten també a una datació en època d'August.

Algunes consideracions històriques.

L'ocupació del lloc s'inicia probablement en el segle VII aC, però ignorem l'aspecte que podia tenir l'assentament abans de la segona meitat del segle VI aC. És en aquest moment, efectivament, quan apareix un poblat dotat d'una muralla sense torres (a jutjar per les restes conservades) i amb habitacions rectangulars adossades a aquesta i disposades radialment, que recorden els habitatges característics del Bronze Final i Primer Ferro, com ara els que s'han documentat al jaciment de Barranc de Gàfols, cadascuna de les quals sembla correspondre a una sola i única casa. No sabem, en canvi, com era l'organització de l'espai a la part central del poblat.

La importància del lloc va augmentar ràpidament, ja que vers la meitat del segle V aC la fortificació va ser reforçada i monumentalitzada mitjançant l'addició d'almenys dues torres buides, una de les quals geminada, i d'un fossat. A més, en aquest moment es documenten amb seguretat cases complexes de tres habitacions i una superfície considerable (uns 60 m²), molt diferents dels habitatges tradicionals documentats fins a aquest moment. No es pot assegurar que en el període anterior no existissin altres unitats domèstiques complexes a la part central de l'hàbitat, però té una certa lògica relacionar l'aparició d'aquest nou tipus amb la profunda reforma que es fa a la muralla. Cal observar, per una altra part, que la superfície ocupada per l'assentament sembla experimentar

una contracció. Tot això sembla implicar un canvi important en el caràcter i funcions del lloc, que ara adquireix l'aspecte d'una ciutadella sòlidament fortificada, però més petita i possiblement ocupada per un nombre més petit de famílies. És possible, per una altra part, que aquest fet s'hagi de posar en relació amb l'aparició del poblament ibèric dispers de la zona, que pot ser interpretat com un indicatiu d'augment de la població, d'intensificació de la producció agrícola i, possiblement, d'increment dels intercanvis comercials amb l'exterior.

De totes aquestes observacions es podria concloure que vers la meitat del segle V aC l'assentament es transforma en la seu residencial d'una part limitada de la societat ibèrica de la zona, segurament de l'*élite* aristocràtica, que el converteix en el centre fortificat des del qual es controla una important població camperola. Aquesta *élite* social es beneficiava sens dubte del control de les relacions comercials amb l'exterior, la qual cosa explica la ubicació d'aquest assentament en proximitat immediata de la línia de costa, despreciant altres emplaçaments més favorables des d'un punt de vista estratègic o de control del territori. A la vegada, aquest control de l'activitat comercial i la redistribució d'una part dels béns importats entre la resta de la població devia permetre la intensificació de la producció agrària, absolutament necessària per permetre la continuïtat i expansió del comerç exterior. Un indicatiu important que recolza el que estem dient és l'elevada proporció de materials d'importació en els conjunts d'aquesta època (entre un 12% i un 17% dels individus, arribant fins al 30% en l'últim quart del segle III aC) i, molt particularment, la presència d'un nombre important de peces que podem suposar que eren de valor important. Així, els craters representen un 15% de la ceràmica importada al jaciment, proporció que contrasta clarament amb la d'altres jaciments, com el Turó del Vent (5%). A això cal afegir la troballa d'un crater de calze, forma molt poc corrent al Mediterrani occidental i que, per tant, hem de considerar pròpia de llocs amb intensos contactes comercials i una capacitat d'adquisició elevada. El mateix es podria, per una altra part, de certes àmfores púniques i massaliotes del segle III aC, que són pràcticament exemplars únics a la costa ibèrica i, fins i tot, en algun cas, al Mediterrani occidental (Asensio, 1996). En aquest sentit, cal recordar també la presència a l'assentament, sobretot a finals del segle III aC, d'un cert volum de ceràmiques culinàries d'importació, particularment d'origen púnic centre-mediterrani, que suggereixen la possibilitat que els seus habitants haguessin adoptat pràctiques culinàries exògenes, un tret que, ultra confirmar el caràcter portuari del lloc, ens sembla més aviat propi dels estaments superiors de la societat.

Pel que fa a l'estructura interna d'aquesta *élite* aristocràtica, hi ha dificultats per reconèixer-la a causa de l'arrasament d'una part important de les cases adjacents a les muralles, causat per la construcció dels nous habitatges del segle III aC. És possible que també en aquest sector existissin cases complexes, amb diversos recintes especialitzats, però també podria tractar-se de cases simples, formades per una sola estança rectangular. Si hagués estat així, es podria pensar en una estructura gentilícia que es reflectiria a escala meso-espacial en l'existència d'uns habitatges més destacats, situats al centre de l'assentament i ocupats, versemblantment, pels caps de cadascun dels grups gentilicis, mentre que els habitatges perifèrics podrien haver-ho estat pels

membres de menor jerarquia. L'existència de diferents grups gentilicis es reflectiria també en els diferents recintes culturals documentats en aquest moment.

Des de finals del segle IV aC l'organització interna de l'assentament revela un creixement important de la superfície ocupada per les cases i, a la vegada, l'aparició d'una gran construcció (la casa 3-I-II) que, per les seves dimensions, sembla destacar clarament per damunt la resta -tot i el creixement d'aquestes-, la qual cosa permet plantejar que es tracti d'un edifici de caràcter palacial. Si això fos cert, ens trobaríem davant d'un procés de polarització de la pròpia *élite* aristocràtica, que s'hauria traduït en l'aparició de poderosos cabdills. Un indicatiu que podria recolzar aquesta hipòtesi és el fet que durant el segle III aC només continua en ús un dels recintes culturals existents durant el segle IV aC, situat, a més, en proximitat immediata a la gran casa 3-I-II. Semblaria, doncs, com si la pràctica de cada grup gentilici s'hagués vist substituïda per una mena de religió comunal.

El poder del grup establert a Alorda Park sembla haver assolit la seva màxima expansió a finals del segle III aC, si més no a jutjar pel volum molt important dels materials d'importació, que ara representen el 30% dels vasos ceràmics. I fou precisament en aquest moment quan l'assentament va ser quasi totalment abandonat i, en tot cas, va deixar de constituir, de manera definitiva, un centre de poder. El moment en què es va produir aquest abandonament no és fàcil de precisar. En principi, i atenent a les informacions lliurades pels textos antics, dues dates semblen versemblant: la de 218 aC, moment en què els romans desembarquen a la Península per fer front a les forces cartagineses i porten la frontera fins a l'Ebre, sotmetent tots els pobles de la costa; la de 195 aC, moment de la repressió catoniana de l'aixecament dels pobles ibèrics. Es podria potser pensar també en la rebel·lió dels Ilergets i altres pobles de l'interior dels anys 206-205 aC, però no sembla que aquest moviment afectés els pobles de la costa, i això encara devia ser més cert tractant-se d'un assentament tan pròxim a Tarraco. Insistim, doncs, que els anys 218 aC i 195 aC ens semblen les dues dates més plausibles per a l'abandonament del lloc, i entre aquestes la segona és, segons el nostre criteri, la més probable, i això pels motius següents: a) presència ja clarament majoritària de la campaniana A entre la vaixel·la d'importació; b) presència important de les àmfores greco-itàliques; c) tipologia de les àmfores greco-itàliques, que corresponen molt majoritàriament al tipus documentat al Grand Congloué, que ja existia vers 205 aC. Tots aquests elements fan, en la nostra opinió, poc versemblant una desaparició precoç de l'assentament, anterior a 215 aC. Creiem, doncs, que en el decurs de la Segona Guerra Púnica el poblat d'Alorda Park va continuar no solament ocupat, sinó en plena expansió, i amb intensos contactes comercials, no solament amb els mercaders itàlics, sinó també amb Ebusus, segons es desprèn del gran volum d'àmfores i ceràmiques comunes púniques ebusitanes i centremediterrànies que arriben a l'assentament.

Amb la intervenció de Cató l'assentament d'Alorda Park deixa de ser per sempre més un centre important en el poblament de la zona. L'ocupació durant el segle II aC es limita a algunes cases -possiblement unes poques famílies de pescadors- i les muralles estan sens dubte fora d'ús. Quant a la casa romana

que es construeix en la segona meitat avançada del segle I aC, creiem que deu ser una dependència de la vil·la del Vilarenc, potser especialitzada en la pesca i transformació de productes marins, segons indicaria la troballa d'un cert nombre d'hams i l'existència a la part inferior del turó d'un dipòsit que podria haver estat destinat a l'elaboració de *garum*.

BIBLIOGRAFIA

ASENSIO, D.:

1996: "Les ànfores d'importació de la ciutadella ibèrica d'Alorda Park o Les Toixoneres (Calafell, Baix Penedès, Tarragona)", *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 6, 35-79.

CELA, X.:

1994: "La ceràmica ibèrica a torno en el Penedès", *Pyrenae*, 25, 151-180.

DÍES CUSÍ, E., ÁLVAREZ GARCÍA, N.:

1998: "Análisis de un edificio con posible función palacial: la casa 10 de la Bastida de les Alcuses (Moixent)", *Actas del Congreso Internacional Los iberos. Príncipes de Occidente*, Barcelona, 327-342.

MASCORT, M., SANMARTÍ, J. i SANTACANA, J.:

1991b: *El jaciment protohistòric d'Aldovesta (Benifallet) i el comerç fenici arcàic a la Catalunya meridional*, Tarragona.

NADAL, J.:

inèdit: "Estudi faunístic preliminar dels sacrificis apareguts al jaciment d'Alorda Park durant la campanya de 1998".

POU, J., SANMARTÍ, J., SANTACANA, J.:

1993: "El poblament ibèric a la Cessetània", *El poblament ibèric a Catalunya, Laitània*, 8, pp.183-206.

SANMARTÍ, J.:

1996: "La ceràmica grega fina de l'assentament ibèric d'Alorda Park (Calafell, Baix Penedès, Tarragona)", *Pyrenae*, 27, 117-139.

SANMARTÍ, J., BRUGUERA, R.:

en premsa: "Las ánforas ibéricas de la costa de Cataluña", *Las ánforas del área ibérica: zonas de producción y evolución tipo-cronológica (ss. VI-IV a. de C.)*, actas de la mesa redonda (Madrid, enero 1999).

SANMARTÍ, J., GARCIA, J., ASENSIO, D., PRINCIPAL, J.:

1998: "Les fàcies ceràmiques d'importació del segle III aC i la primera meitat del segle II aC a la costa central de Catalunya", J.Ramon et alii (eds.), *Les fàcies ceràmiques d'importació a la costa ibèrica, les Balears i les Pitiüses durant el segle III aC i la primera meitat del segle II aC*, *Arqueomediterrània*, 4, Barcelona, 111-128.

SANMARTÍ, J., SANTACANA, J.:

1992: *El poblament ibèric d'Alorda Park. Calafell, Baix Penedès. Campanyes 1983-1988, Excavacions Arqueològiques a Catalunya*, 11, Barcelona.

INVENTARI

ALORDA PARK 2001-INVENTARI DE MATERIALS MOBLES

SECTOR SUD

Recinte DA

UE 10510

Ceràmica de vernís negre del taller de Roses

- 1.- 1 frag. de vora d'una pàtera forma Lamb. 26. És d'argila groguenca, amb vernís prim molt perdut.
- 2.- 1 base completa amb peu anular. té una petita roseta impresa al fons intern.
- 3.- ANUL·LAT.
- 4.- 1 frag. de peu, possiblement d'una pàtera forma Lamb. 26.
- 5.- 1 frag. de fons amb banda d'estries a rodeta, pertanyent possiblement a una pàtera forma Lamb. 26.
- 6-7.- 2 frags. informes, un dels quals de pasta groguenca amb vernís perdut.

Àmfora púnica ebusitana.

- 8.- 6 frags. informes.

Àmfora púnica centremediterrània.

- 9.- 4 frags. informes.

Àmfora grecoitàlica.

- 10.- 2 frags. informes.

Ceràmica ibèrica oxidada.

- 11.- 8 frags. de vora, espatlla i nansa completa d'una àmfora.
- 12.- 2 frags. de vora d'una àmfora.
- 13.- 2 frags. de vora i espatlla d'una àmfora -probablement = 12.

- 14.- 1 frag. de vora d'àmfora.
- 15.- 1 frag. de vora d'àmfora -probablement = 14.
- 16.- 1 frag. de vora d'àmfora.
- 17.- 1 frag. de vora exvasada d'una gerra.
- 18.- ANUL.LAT.
- 19-20.- 2 frags. de vora de sengles bols.
- 21.- 1 frag. de vora petita girada i coll ceritcal d'una gran vas, probablement bicònic.
- 22.- 2 frags. de coll i vora d'una peça semblant a 21.
- 23.- 1 frag. de vora amb llavi exvasat d'una gerreta, possiblement semblant a un bitroncocònic.
- 24.- 2 frags. de base amb peu anular i panxa, semblant a un petit bicònic -segurament = 23.
- 25.- 1 frag. de panxa -segurament = 24.
- 26.- 2 frags. de coll i panxa d'un gran vas bicònic.
- 27-28.- 2 frags. de coll i panxa de gran vas bicònic.
- 29.- 3 frags. d'una base còncava.
- 30-31.- 2 frags. de sengles bases còncaves.
- 32.- 1 nansa completa d'àmfora.
- 33-34.- 2 frags. de nansa d'àmfora.
- 35.- 1 frag. de paret amb inserció de nansa d'àmfora.
- 36.- 334 frags. informes.

Ceràmica ibèrica oxidada amb decoració pintada.

- 37.- 6 frags. de vora i paret amb llavi reentrant i decoració pintada a l'interior.
- 38.- 1 frag. de vora d'un gran recipient amb vora vertical.
- 39.- 1 frag. de la part inferior d'un *kalathos*.
- 40-42.- 3 frags. informes.

Ceràmica ibèrica reduïda.

- 43.- 1 frag. de vora de vaset bitroncocònic.
- 44.- 1 frag. informe.

Ceràmica a torn de pasta grollera.

45.- 8 frags. de base i paret d'una olleta carenada.

46-47.- anul.lats

48.- 1 frag. de base cònca.

49.- anul.lat

50.- 1 frag. de paret lleugerament carenada.

51.- 6 frags. informes.

Ceràmica a mà.

52.- 2 frags. de vora lleugerament reentrant amb petit llavi girat arrodonit d'un vas gran.

53.- 3 frags. de paret i vora reentrant amb petit llavi girat d'una urna de perfil carenat.

54.- 1 fragment de nansa de secció circular.

55.- 2 frags. de paret amb cordó imprès.

56.- 40 frags. informes.

Recinte DA

UE 10519

Àmfora púnica ebusitana.

1.- 5 frags. informes.

Ceràmica comuna de producció púnica ebusitana.

2.- 1 frag. de base d'un morter. no té llimalls de ferro al fons intern.

3.- 1 frag. informe, possiblement = 2.

Ceràmica comuna de cuina cartaginesa.

3bis.- 1 frag. de paret.

Ceràmica ibèrica oxidada.

- 4.- 1 frag. de vora d'àmfora.
- 5.- 1 frag. de vora exvasada, possiblement d'una gerra.
- 6.- 2 frags. d'una vora exvasada, possiblement d'una gerra.
- 7-8.- 2 frags. de nansa d'àmfora.
- 9.- 1 frag. de paret i arrencada de nansa.
- 10.- 1 frag. de nansa vertical de cinta.
- 11.- 1 frag. de fons cònic d'àmfora.
- 12.- 97 frags. informes.

Ceràmica ibèrica oxidada amb decoració pintada.

- 13.- 11 frags. informes.

Ceràmica ibèrica reduïda.

- 14.- 1 frag. de vora amb llavi girat i nansa bífida pertanyent a un gran vas o gerra.
- 15.- 3 frags. informes.

SECTOR SUD

Recinte DB

UE 10521-10532

Ceràmica de vernís negre de producció indeterminada, tal vegada àtica.

- 0.- 2 frags. de la vora d'una petita copa-escudella forma lamb. 22 o similar.

Ceràmica comuna ebusitana.

- 0bis.- 2 frags. de vora i paret d'un bol de paret vertical, amb llavi arrodonit que presenta una banda pintada a l'interior.

Àmfora púnica ebusitana.

1.- 8 frag. informe.

Àmfora massaliota.

2.- 3 frags. informes.

Ceràmica comuna ebusitana.

3.- 1 frag. de base de morter amb llimalls de ferro al fons intern.

Ceràmica ibèrica oxidada.

4-7.- 4 frags. de vora d'àmfora.

8-9.- 2 frags. de vora i paret d'un gran vasde parets lleugerament reentrants amb vora girada engruixida. És probablement un vas de magatzem.

10.- 2 frags. de vora i paret d'un gran vas, probablement globular, amb vora de secció de coll de cigne.

11.- 1 frag. de vora exvasda d'un gran vas.

12.- 1 frag. de vora de secció de coll de cigne d'un vas petit o mitjà.

13.- 1 frag. de vora i nansa completa d'una gerra amb nansa de cistella.

14.- 1 frag. de vora i paret d'una gerra amb nansa de cistella.

15-16.- 2 frags. de vora de gerra, probablement de nansa de cistella.

17.- 1 frag. de vora exvasada de gerra.

18.- 1 frag. de paret i vora horitzontal de secció circular d'un vas molt gran.

19.- 1 frag. de parte i arrencada de nansa de secció circular d'un gran vas, possiblement una àmfora.

20.- 1 frag. de paret amb perforació prèvia a la cocció d'uns 2 cm de diàmetre, possiblement d'un gran vas amb abocador inferior.

21.- 1 fons d'àmfora complet. es conserva amb la terra per a anàlisi.

22-24.- 3 frags. de base còncava.

25-29.- 5 frags. de paret amb perforacions posteriors a la cocció.

30.- 1 frag. de paret amb restes de calç a l'interior.

31.- 444 frags. informes.

8-9bis.- 3 frags. de base còncau.

10.- 1 frag. de paret i nansa d'àmfora.

11.- ja sumats a 31.

Ceràmica ibèrica oxidada amb decoració pintada.

32-34.- 3 frags. de vora de gran vas amb llavi de secció de coll de cigne.

35.- 3 frags. de vora i paret de gran vas amb llavi de secció de coll de cigne.

36.- 3 frags. de vora i paret de gran vas amb llavi de secció de coll de cigne.

37.- 2 frags. de vora i paret de gran vas amb llavi de secció de coll de cigne, possiblement = 36.

38.- 1 frag. de paret i nansa sense pintura, possiblement = 35

39.- 4 frags. informes.

Ceràmica ibèrica reduïda.

40.- 5 frags. de la vora i el coll d'una gran gerra de coll cilíndric amb llavi girat.

41.- 8 frags. informes.

Ceràmica a mà.

42.- 1 frag. de vora vertical d'un vas gran.

43.- 1 frag. de base plana d'un vas gran.

44.- 1 agafador de tapadora.

45.- 12 frags. informes.

Varia.

46.- 3 frags. de pedra calcària cremada, pràcticament reduïda a calç.

Recinte DC

UE 10531

Ceràmica ibèrica oxidada.

- 1.- 1 frag. de vora d'àmfora.
- 2.- 1 frag. De paret i arrencada de nansa, possiblement d'una àmfora.
- 3.- 14 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

- 4.- 1 frag. De paret corresponent al coll i al cos d'una gerreta.

Ceràmica a mà

- 5.- 2 frags. De vora i paret d'una urneta de perfil cilíndric.
- 6.- 1 frag. De vora i paret d'una urneta de perfil lleugerament sinuós.
- 7.- 2 fragments de vora i paret d'una urna de perfil ovoidal, amb vora reentrant.
- 8.- 4 fragments de vora i paret d'una tapadora.
- 9.- 2 frags. De fons i paret d'una urneta de base plana.
- 10.- 3 fragments informes.

- 11.- 6 fragments de paviment o revestiment de paret d'argila.

SECTOR SUD

Recinte B1

UE 10509

- 1-2.- 2 fragments informes d'argila groguenca, un dels quals amb el vernís molt perdut.

Campaniana A

- 3.- 1 fragment de base completa, possiblement d'un bol.
- 4.- 1 fragment de fons amb restes d'una banda d'estries a rodeta.
- 5.- 1 fragment informe.

Àmfora púnica ebusitana.

- 6.- 7 frags. informes.

Àmfora grecoitàlica.

7.- 1 frag. informe.

Ceràmica ibèrica oxidada.

8-10.- 3 frags. de vora d'àmfora.

11.- 1 frag. de vora girada d'una gerreta o vas petit.

11bis.- 1 frag. de vora de *kalathos*.

12-14.- 3 frags. de vora de gerra amb boca trilobulada, molt probablement de la mateixa peça.

15.- 3 frags. d'una base cònca.

16.- 1 frag. de base cònca.

17.- 1 frag. de la part inferior de la paret d'una àmfora.

18.- 2 frags. de la part inferior de la paret d'una àmfora.

19.- 1 frag. de nansa vertical de cinta, possiblement d'un vaset bitroncocònic.

20.- 1 frag. de nansa horitzontal de secció circular d'un vas gran.

21-22.- 2 frags. de nansa d'àmfora.

23.- 1 frag. de coll i panxa d'un vas bitroncocònic gran.

24.- 113 frags. informes.

Ceràmica ibèrica oxidada amb decoració pintada.

25.- 1 frag. de vora de *kalathos*.

26.- 1 frag. de la part inferior de la paret d'un vas amb base cònca, potser un *kalathos*.

27.- 15 frags. informes.

Ceràmica ibèrica reduïda.

28.- 1 frag. de vora d'un vaset bitroncocònic.

29.- 1 frag. de panxa i nansa d'un bitroncocònic mitjà.

30.- 1 frag. de nansa de bitroncocònic petit.

31.- 1 frag. informe.

ceràmica a mà.

32.- 1 frag. de vora amb llavi girat engruixit.

33.- 1 frag. de vora de tapadora.

34.- 1 frag. de base plana.

35.- 1 frag. de paret amb cordó imprès.

36.- 7 frags. informes.

U.E. 10526.

ceràmica de vernís negre del taller de roses.

1.- 1 frag. de fons amb restes d'una palmeta i d'una banda d'estries a rodeta.

2-3.- 3 frags. informes.

campaniana A.

4.- 1 frag. informe.

ceràmica de vernís negre de producció indeterminada.

5.- 2 frags. de la vora d'una copa de parets fines, amb vora vertical de perfil convex a l'exterior. argila de color groguenc terrós, lleugerament rugosa; conté alguna partícula grisa i marró. vernís de mala qualitat, de color desigual, variant de gris a marró a l'interior i vermell a l'exterior, on està bastant perdut.

àmfora púnica ebusitana.

6.- 1 fons d'àmfora, possiblement tipus PE-16.

7.- 8 frags. informes.

àmfora púnica centremediterrània.

8.- 3 frags. informes.

àmfora grecoitàlica.

9.- 1 frag. de nansa.

10.- 3 frags. informes, un dels quals correspon probablement a l'espàtlla.

ceràmica comuna púnica ebusitana.

11.- 24 frags. informes.

ceràmica ibèrica oxidada.

12.- 1 frag. de vora, amb llavi de secció de coll de cigne, pertanyent a un gran vas.

13.- 1 frag. de vora girada horitzontal, amb llavi pendent, d'una gerra.

13bis.- 1 frag. de vora i nansa d'una gerra amb nansa de cistella.

13ter.- 1 frag. de nansa, possiblement d'una gerra amb nansa de cistella.

14.- 2 frags. d'una base còncaua.

15-16.- 2 frags. de base còncaua.

17.- 1 nansa completa d'àmfora.

18.- 141 frags. informes.

ceràmica ibèrica oxidada amb decoració pintada.

19.- 2 frags. de vora i paret d'un *kalathos*.

20.- 1 frag. de vora reentant amb llavi triangular.

21.- 1 frag. de base còncaua, possiblement d'un *kalathos*, potser = 19.

22.- 3 frags. de paret de *kalathos*, possiblement = 19 i 21.

23.- 10 frags. informes.

Ceràmica ibèrica reduïda.

24.- 1 frag. de vora i arrencada de nansa d'un vas bitroncocònic petit.

25.- 1 frag. de vora d'un vas bitroncocònic gran.

26.- 1 frag. de vora i coll d'un vas bitroncocònic petit.

27.- 1 frag. informe.

Ceràmica a mà.

28.- 1 frag. de vora vertical amb vora exvasada.

- 29.- 1 frag. de vora reentrant amb llavi triangular.
- 30.- 1 frag. de vora reentrant amb llavi triangular, molt probablement = 29.
- 31.- 3 frags. de vora i paret d'una tapadora.
- 32-33.- 2 frags. de base plana.
- 34.- 10 frags. informes.

SECTOR SUD

Recinte B2

UE 10528.

Ceràmica àtica de figures roges.

- 1. 1 frag. de la part superior del cos i inici de la vora d'un crater de campana, amb restes de la figura d'un *kouros* embolcallat en un *himàtion*.

Campaniana A.

- 2.- 1 frag. de vora de bol, possiblement lamb. 27.

Àmfora púnica ebusitana.

- 3.- 1 frag. informe.

Ceràmica ibèrica oxidada.

- 4.- 22 frags. informes.

Ceràmica ibèrica oxidada amb decoració pintada.

- 5.- 3 frags. informes.

Ceràmica ibèrica reduïda.

- 6.- 3 frags. informes.

Ceràmica a torn de pasta grollera.

7.- 1 frag. informe

Ceràmica a mà.

8.-1 frag. de base plana d'un vas petit.

UE 10534.

Àmfora púnica ebusitana.

1.- 1 frag. informe.

Ceràmica ibèrica oxidada.

2.- 1 frag. de vora d'un gran vas amb llavi de secció de 'coll de cigne'.

3.- 1 frag. de base còncaua.

4.- 1 frag. de nansa d'àmfora.

5.- 19 frags. informes.

Ceràmica ibèrica oxidada amb decoració pintada.

6.- 3 frags. informes.

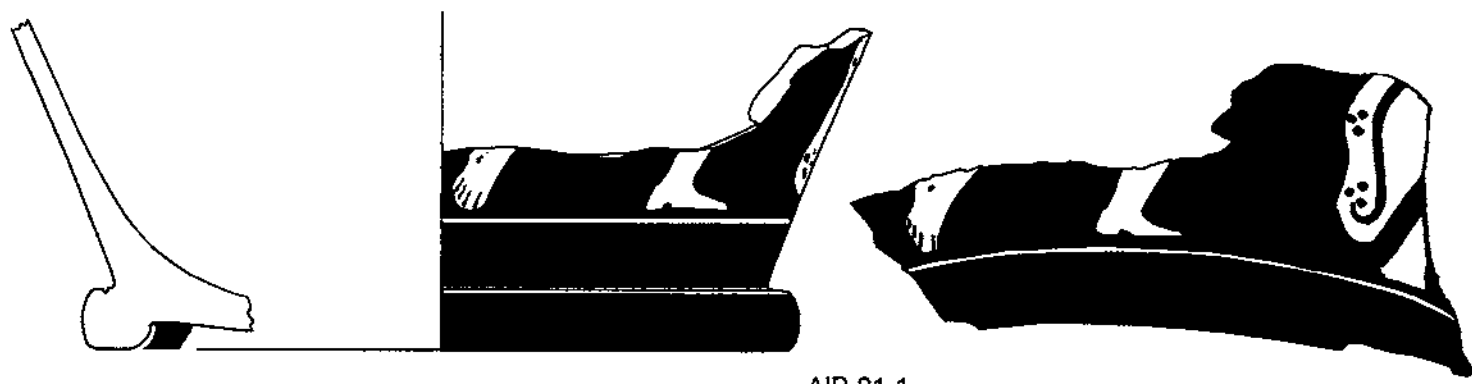
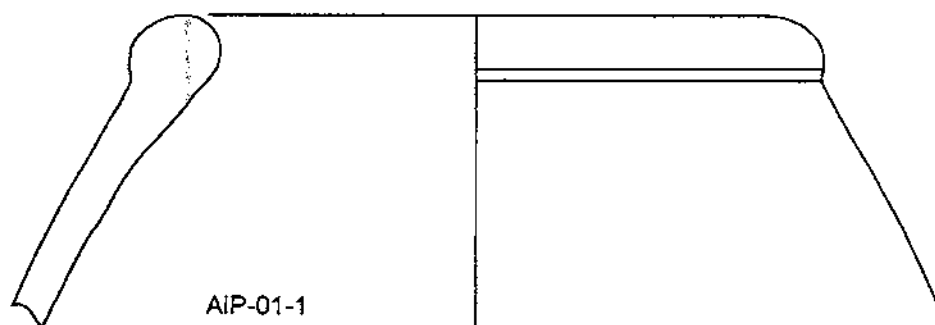
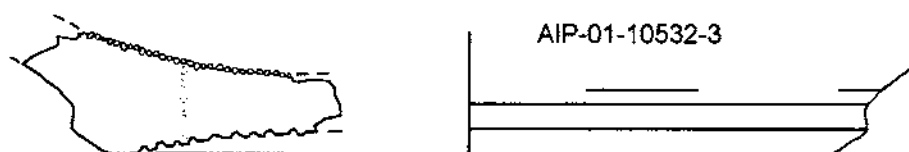
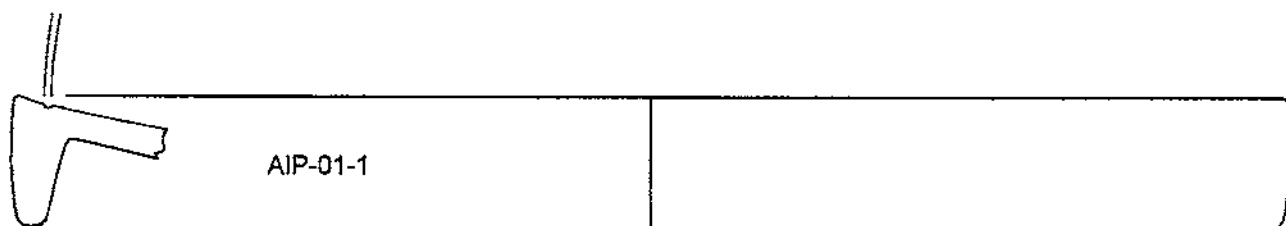
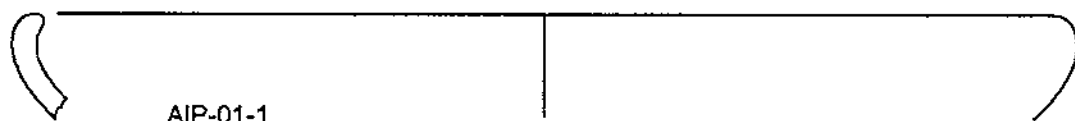
Ceràmica ibèrica reduïda.

7.- 8 frags. de coll i panxa d'un vas bitroncocònic.

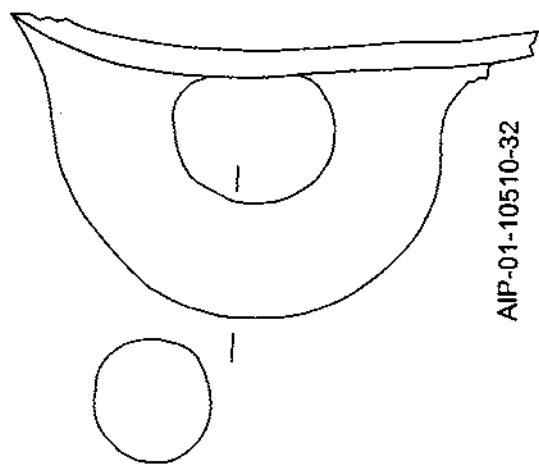
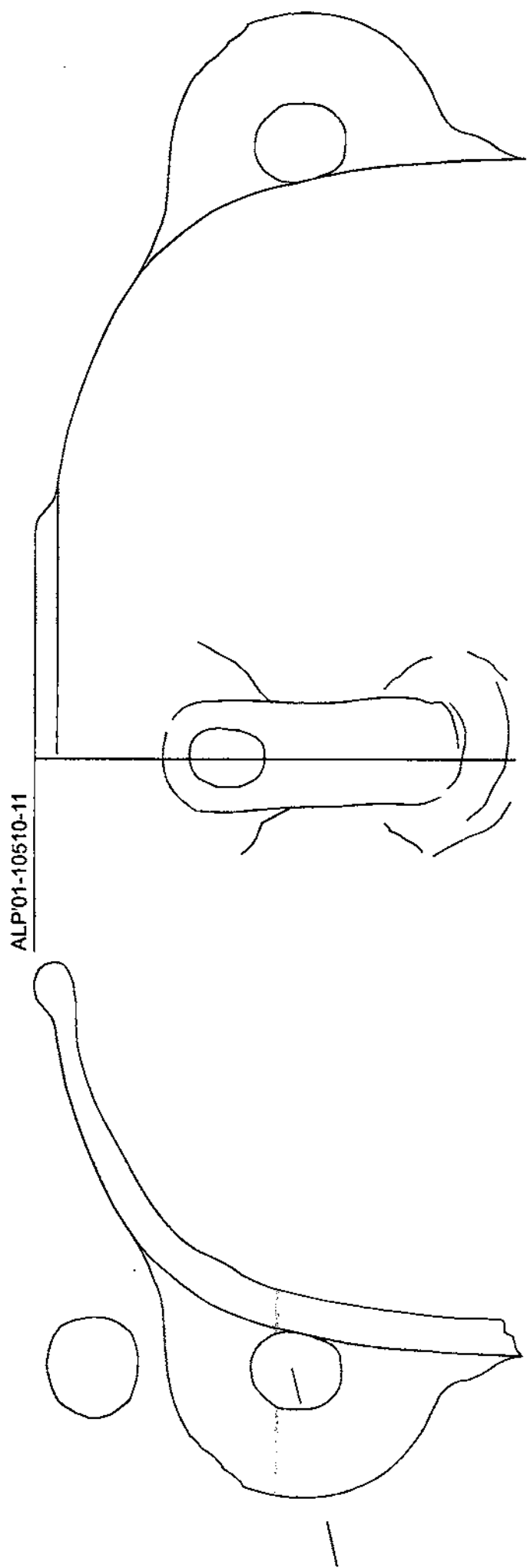
8.- 2 frags. informes.

DIBUIXOS CERÀMIQUES

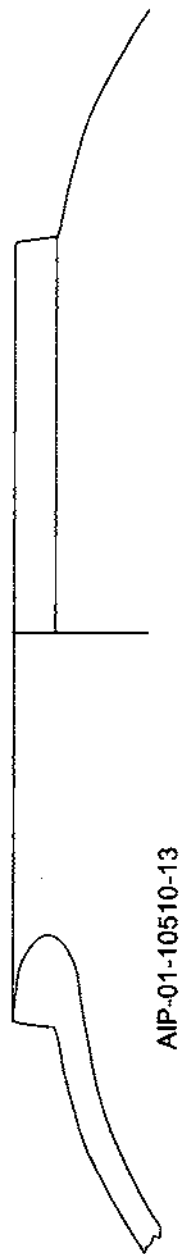
Ceràmiques importades (vaixella, comuna i àmfora)

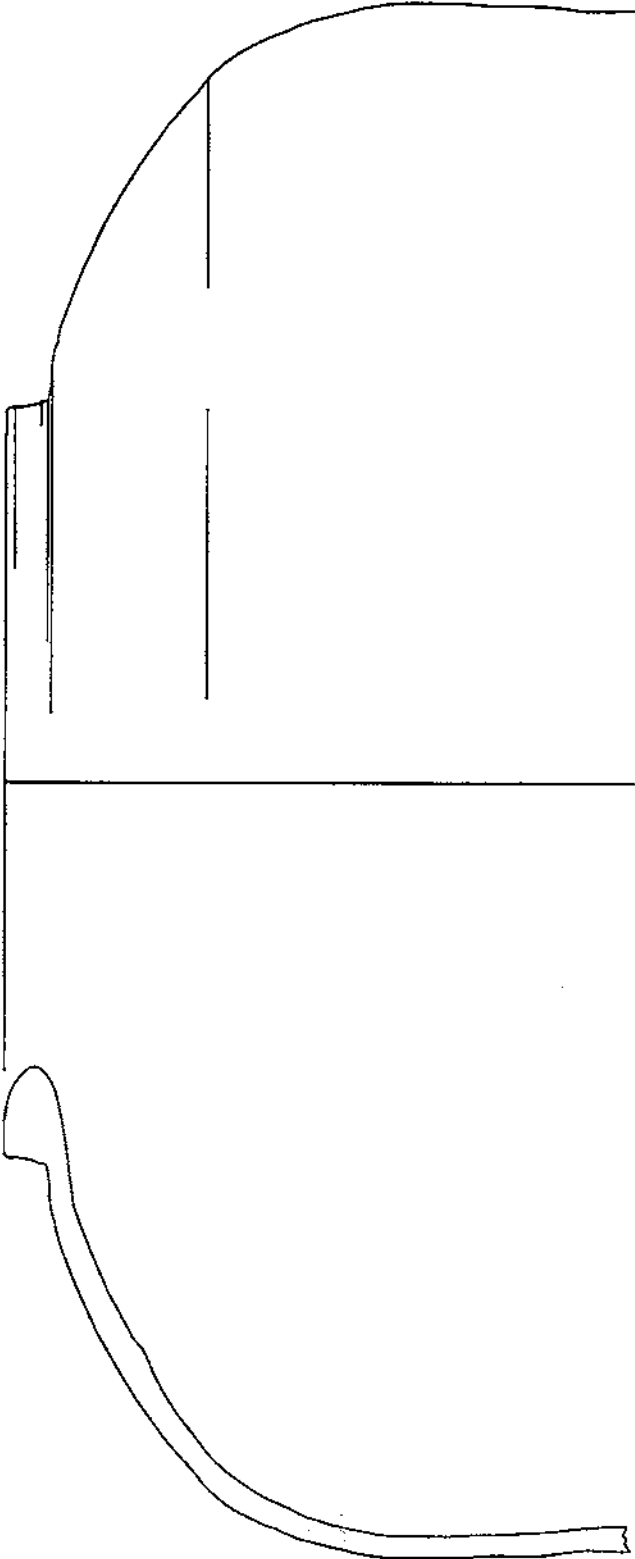
AIP-01-1

0 5 cm

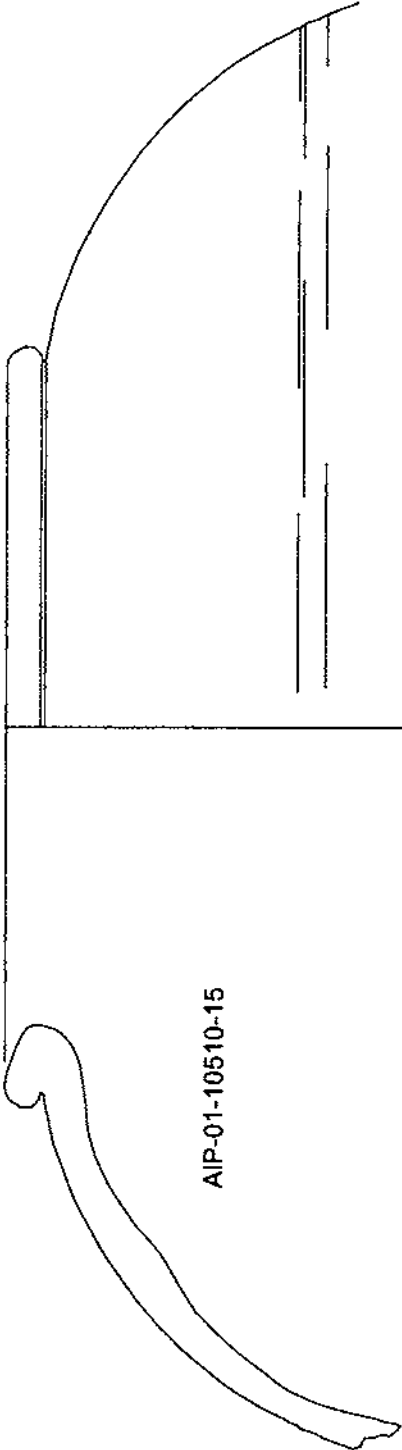

ALP'01-10510-12

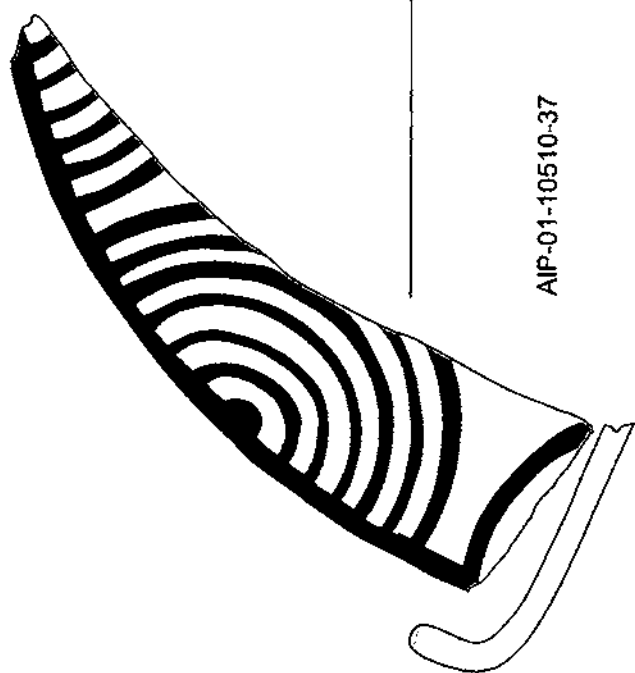

0 5 cm

AIP-01-10510-15

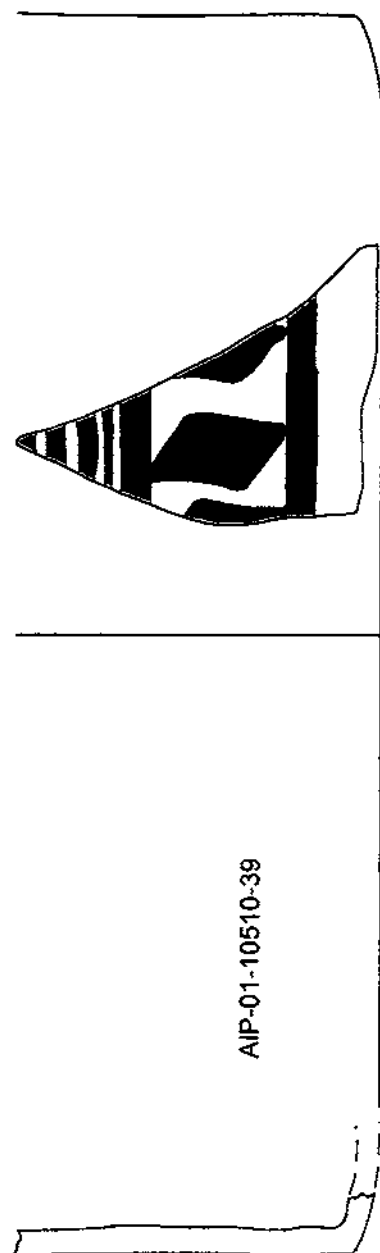

Ceràmica ibèrica pintada

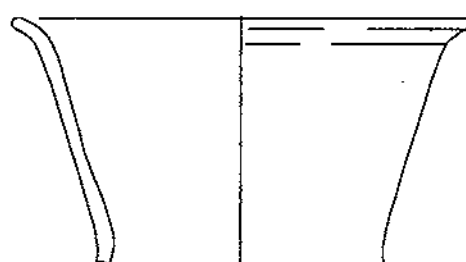
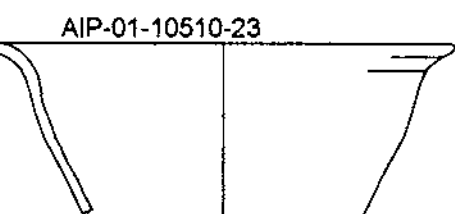
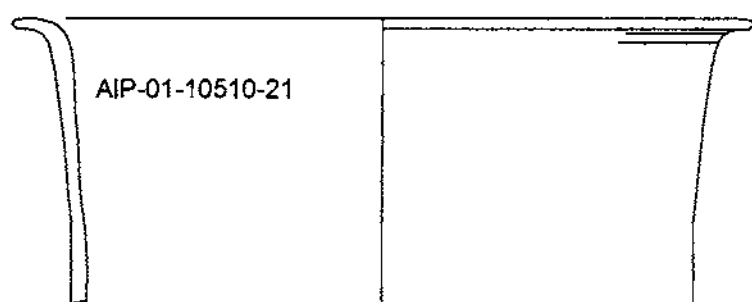
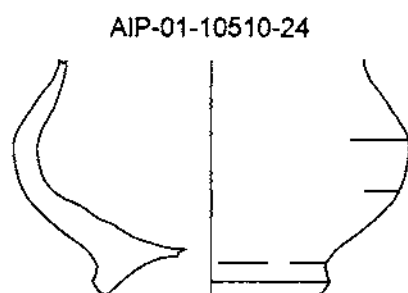
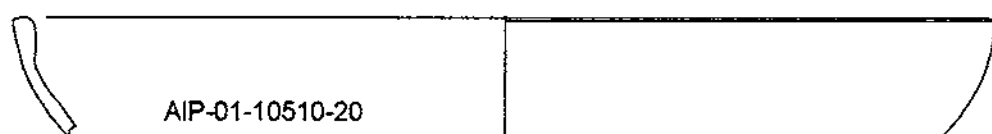
AIP-01-10510-37

0 5 cm

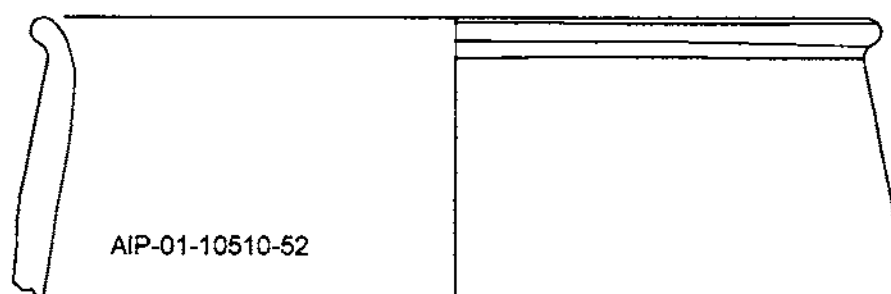
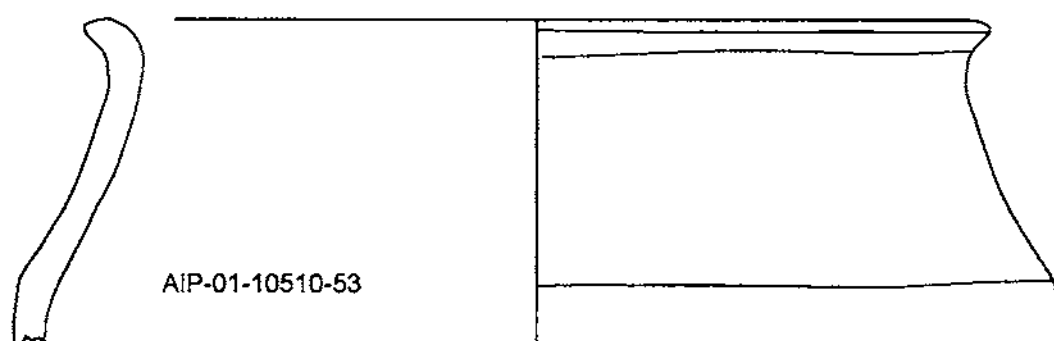

AIP-01-10510-39

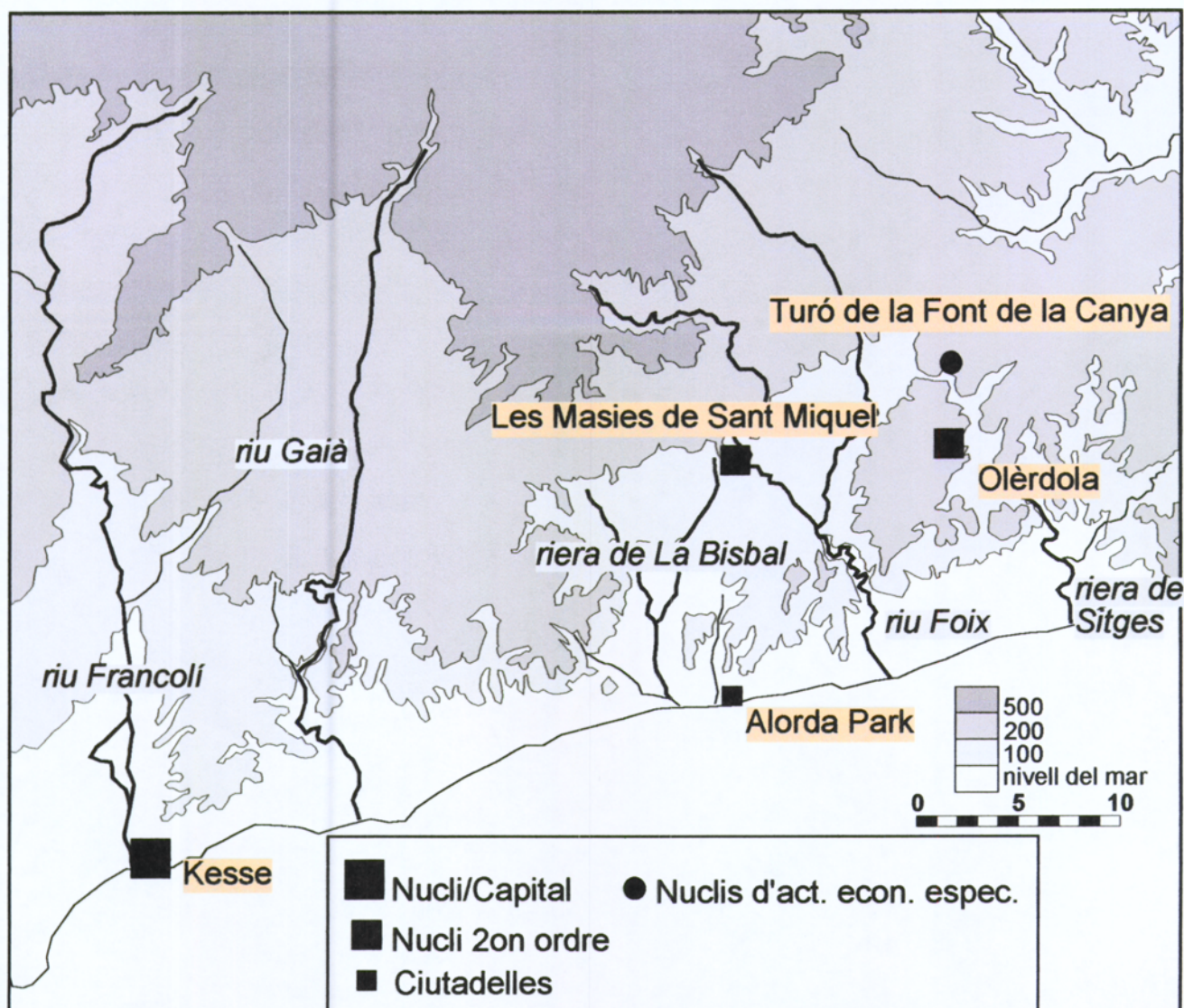
Ceràmica Ibèrica no pintada

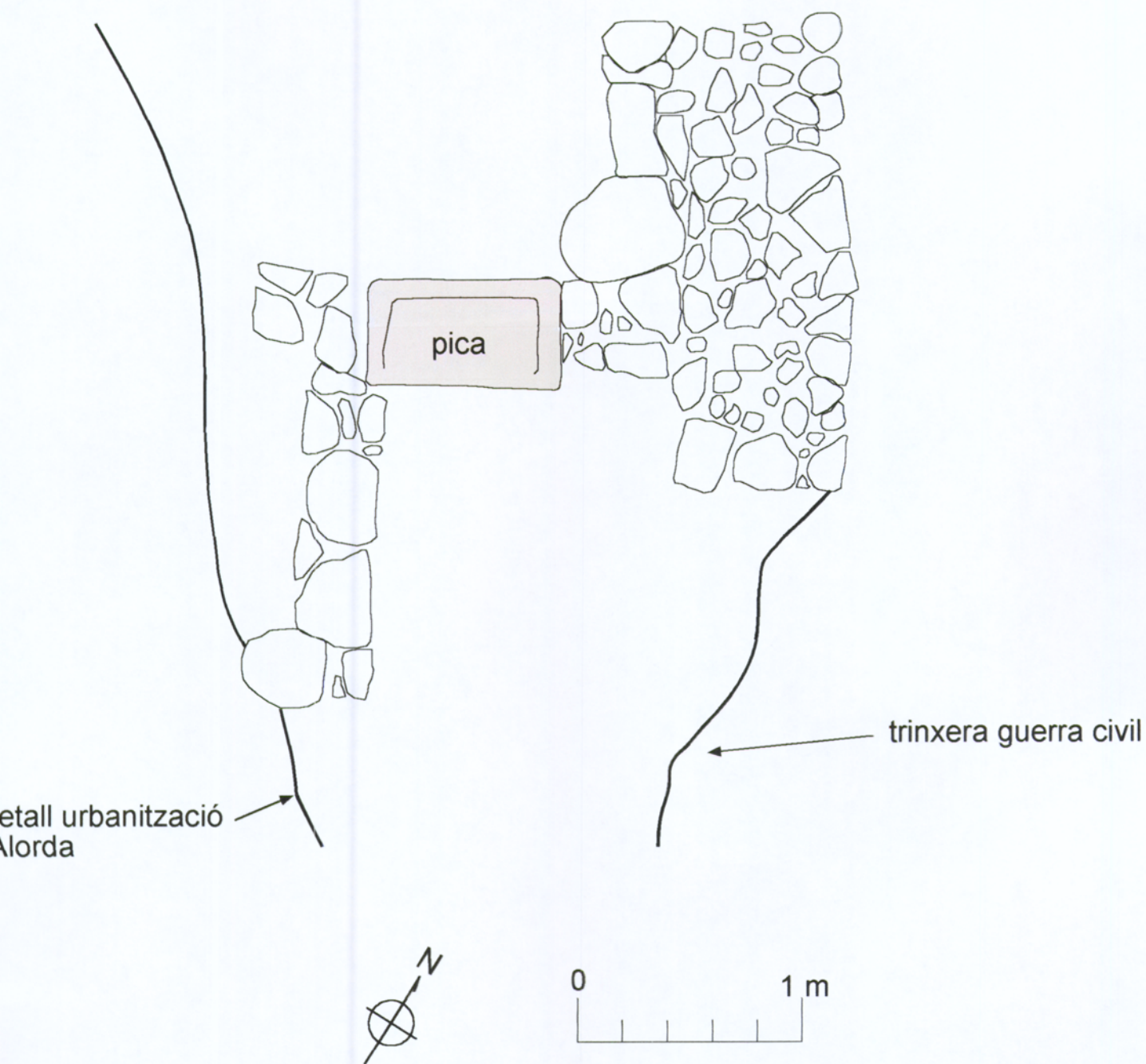
Ceràmica a mà

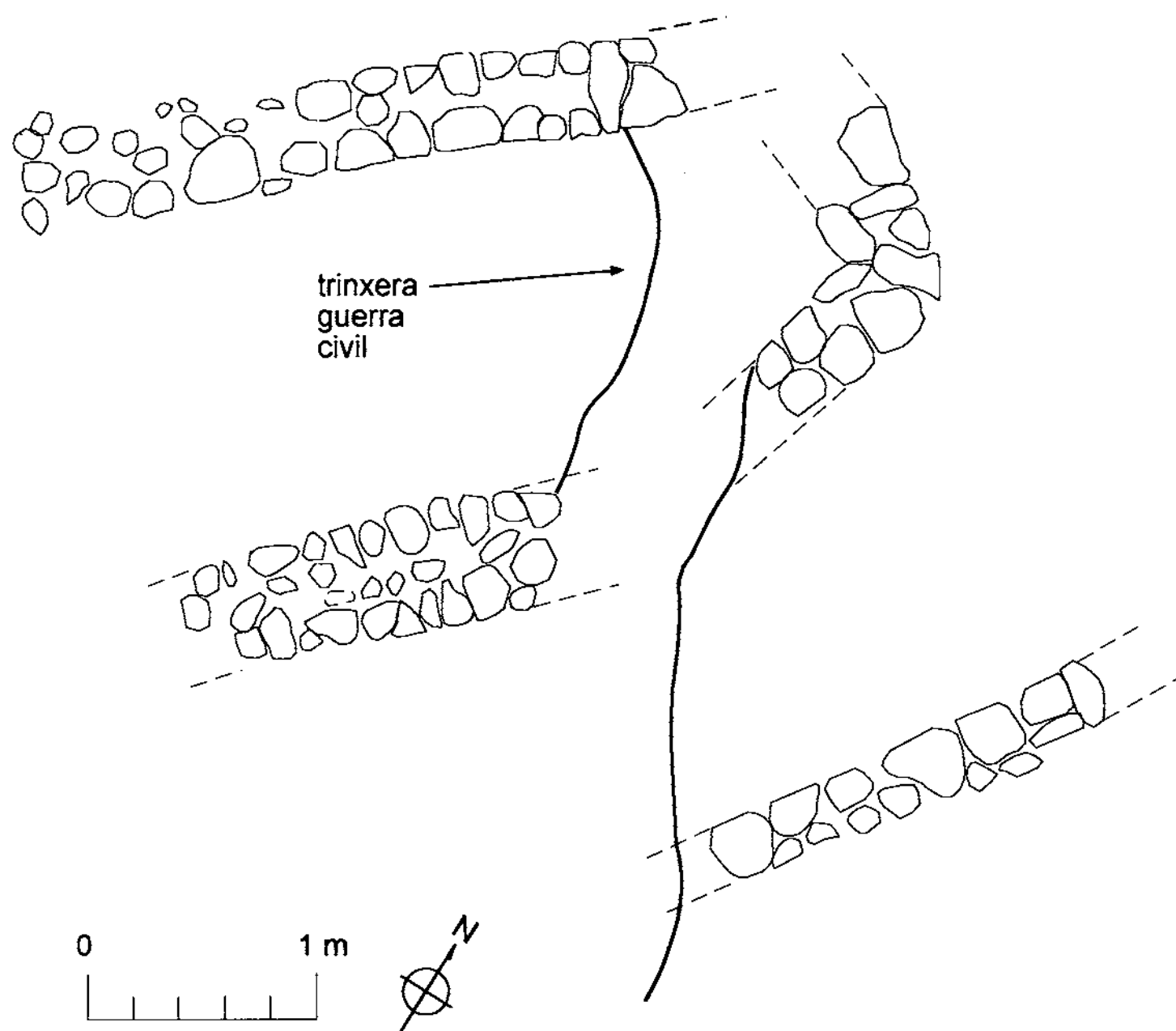
FIGURES

Situació d'Alorda Park durant la fase ibèric ple.

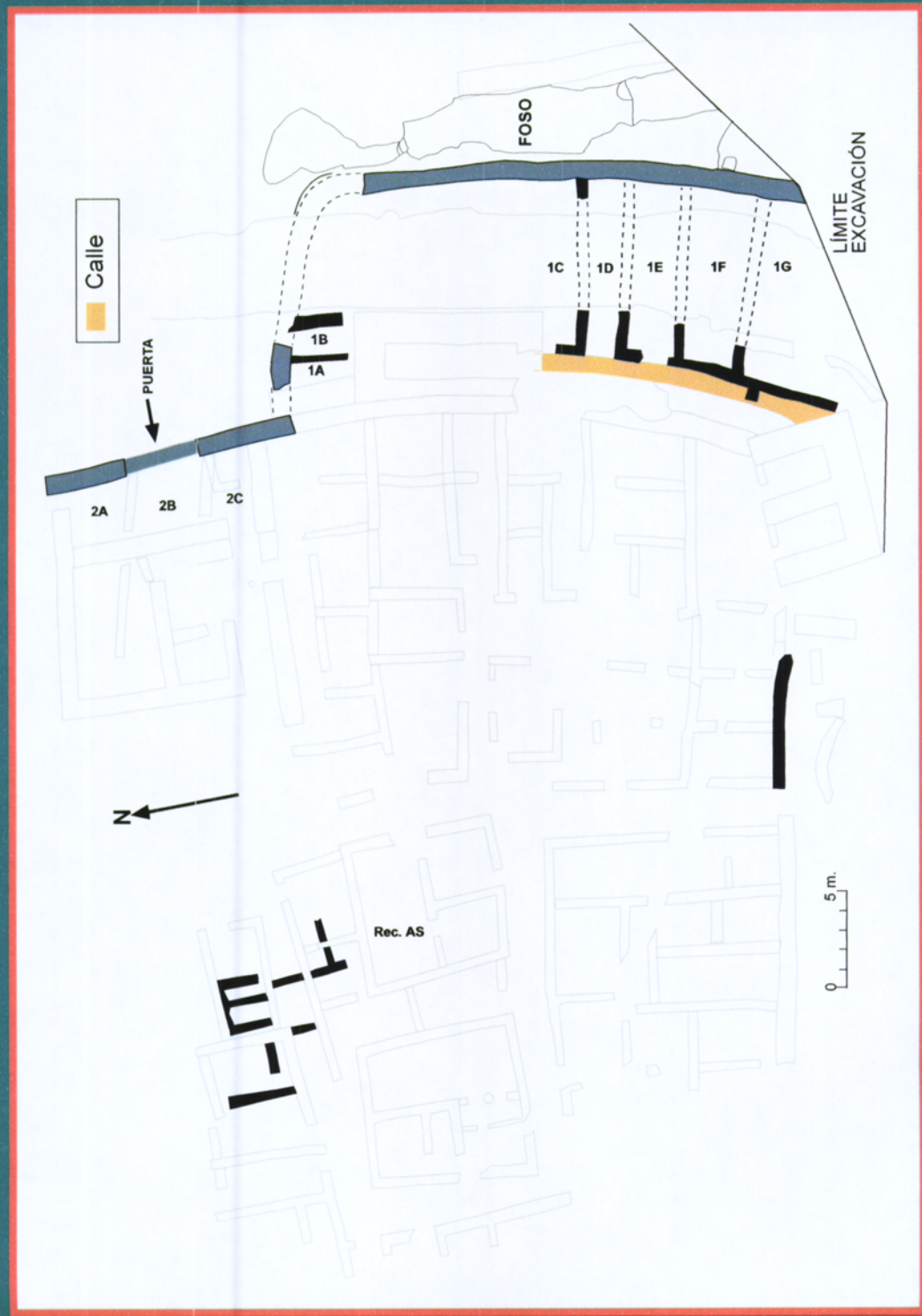

Planta del sector B de l'any 2001.

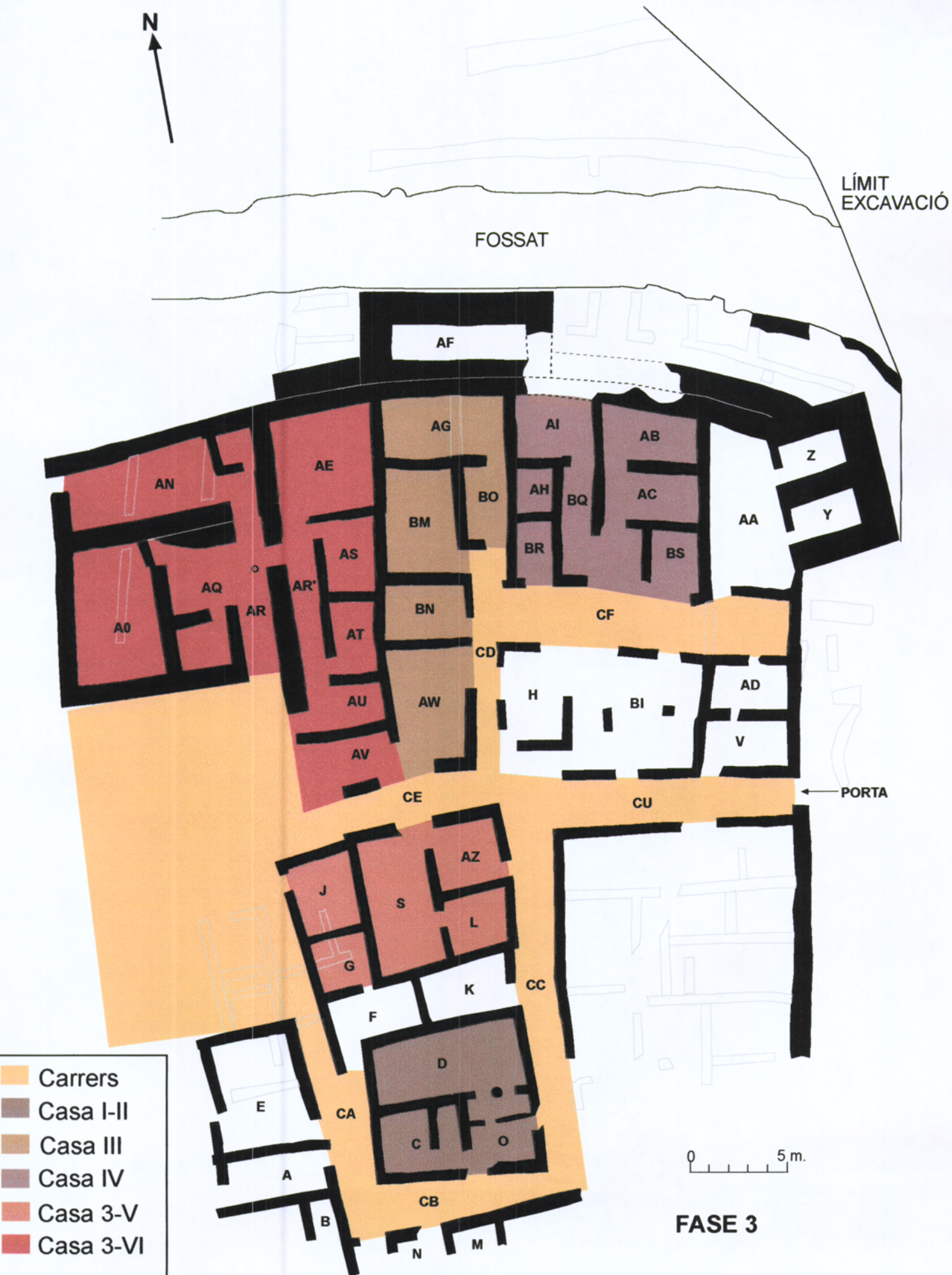
Planta del sector DB del 2001.

Ciudadela ibérica de Alorda Park

650-450 aC.

Fase 1

Planta de la Ciutadella durant el segle III a. C:

Planta de la Ciutadella durant el segle II a. C.

Planta de la Ciutadella durant el segle I a. C.

DIAPOSITIVES

INVENTARI DIAPOSITIVES CAMPANYA 2001

- 1.- Primer nivell d'enderroc (UE 10490) del recinte B
- 2.- Nivell de paviment 10491 del recinte B2
- 3.- Nivell d'enderroc (UE 10510 A i 10510B) del recinte DA. S'aprecia el retall modern d'un tensor de pal de telèfon (UE 10496)
- 4.- Les UEs 10522 i 10525 del recinte DB, amb les restes del muret 10523
- 5.- El recinte DB , a nivell de l'enderroc de tovots UE 10532
- 6.- El recinte N, , amb l'estratigrafia retallada pel tensor del pal de telèfon
- 7.- Situació de l'enterrament infantil dins del recinte N (UE 10512)
- 8.- Detall de l'esquelet infantil del recinte N (UE 10512)